

Asya Studies

Academic Social Studies / Akademik Sosyal Arařtırmalar
Year: 7 - Number: 25 p. 155-178, Autumn 2023

Son Gelişmeler Üzerinden Rusya Federasyonu Hükümet Sisteminin Deęerlendirilmesi* **

Evaluation of the Government System of the Russian Federation Based on Recent Developments

DOI: <https://doi.org/10.31455/asya.1303781>

Araştırma Makalesi /
Research Article

Makale Geliř Tarihi /
Article Arrival Date
27.05.2023

Makale Kabul Tarihi /
Article Accepted Date
04.08.2023

Makale Yayın Tarihi /
Article Publication Date
30.09.2023

Asya Studies

Prof. Dr. Mehmet Akif Özer
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
/ İİBF / Siyaset Bilimi ve Kamu
Yönetimi Bölümü
mehmet.oz@hbv.edu.tr
ORCID: 0000-0003-2220-2271

Dr. Shokhrukh İskandarov
Bağımsız Araştırmacı
shokhrukh.iskandarov@gmail.com
ORCID: 0000-0002-0605-200X

**COPE-Dergi Editörleri İçin Davranış Kuralları ve En İyi Uygulama İlkeleri” beyanları: Bu makale için herhangi bir çıkar çatışması bildirilmemiştir. Bu makale, İntihal.net tarafından taranmıştır. Bu makale, Creative Commons lisansı altındadır. Bu makale için etik kurul onayı gerekmemektedir.

** Bu makale Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi ABD’de Prof. Dr. M. Akif ÖZER danışmanlığında, Shokhrukh İSKANDAROV tarafından hazırlanan ve başarıyla savunulan “Hükümet Sistemleri Politigi: Türkiye – Rusya Karşılaştırması” adlı doktora tezinden üretilmiştir.

Öz

Hükümet sistemleri, devletin temel organları olan yasama, yürütme ve yargının oluşum biçimlerini, anayasal konularını, birbirleri ile olan ilişkilerini belirleyen ve devlet erkinin bu organlar arasında nasıl dağılacığını düzenleyen kurallar bütünüdür. Bu açıdan bir devletin hükümet sistemi tanımlanırken, o devletin temel organlarının anayasasındaki konumuna, düzenleniş biçimine ve birbirleri ile olan ilişkilerine bakılmaktadır. Temelde, demokratik olarak kabul edilen ve günümüzde yaygın olarak kullanılan hükümet sistemleri, başkanlık, parlamenter ve yarı-başkanlık sistemleri veya bu sistemlerin bazı değişikliklerle meydana getirilen türevleridir. Devletler, hükümet sistemlerini tarihsel geçmişleri, sosyo-kültürel yapıları, ülkelerinin iç dinamikleri ve çevrede yaşanan gelişim ve değişim şartlarına uygun olarak tercih etmekte ve gerektiğinde farklı bir sisteme geçiş yapabilmektedirler. Bu kapsamda çalışmanın odağında yer alan Rusya Federasyonu, SSCB’nin dağılması ile birlikte egemen bir devlet olarak ortaya çıkmış, demokratik devlet, açılım, piyasa ekonomisi gibi söylemlerin etkisiyle ülkede geçmişe göre daha farklı bir hükümet sistemi kurumsallaşmıştır. Rusya, 1993 yılında yeni anayasasını kabul ederken, hükümet sistemi olarak yarı-başkanlık sistemini tercih etmiş ve bu sistemin uygulanmaya konulmasıyla uzun yıllar boyunca farklı çevrelerce çeşitli tartışmalar yaşanmış ve anayasada kısmi değişiklikler yapılmıştır. Devam eden süreçte ülkede 2020 yılında tekrar bir anayasa değişikliği daha yapılmış ve hükümet sistemini etkileyecek nitelikte bazı değişiklikler getirilmiştir. Bu çalışmada söz konusu yeni gelişmeler doğrultusunda Rusya Federasyonu hükümet sistemi ana hatlarıyla ele alınmaktadır. Ülkenin yasama organı olan Federal Meclis, Federasyon Konseyi ve Devlet Duması özelinde incelenmektedir. Ardından yürütme organı kapsamında cumhurbaşkanı ve hükümet ile ilgili bilgiler verilmektedir. Çalışmanın son kısmında ise, yargı organı ele alınarak, Federal Yüksek Yargı kapsamında Anayasa Mahkemesi ile Yüksek Mahkeme incelenmekte ve Rusya’nın köklü kurumlarından biri olan Prokuratura (Savcılık) ile ilgili bilgiler verilerek sonuçta tüm bu yapı ile yarı-başkanlık sistemi arasında ilişki kurulmakta ve değerlendirme yapılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Rusya Federasyonu, Hükümet Sistemi, Federal Meclis, Devlet Duması

Abstract

Government systems are the rules that determine the formation of the legislative, executive, and judiciary, which are the essential organs of the state, their constitutional positions, their relations with each other, and how the state power will be distributed among them. In this respect, when defining the government system of a state, the position of the essential organs of that state in its constitution, the way they are organized, and their relations with each other are examined. Essentially, government systems are accepted as democratic and widely used today are presidential, parliamentary, and semi-presidential systems or their derivatives with some modifications. States prefer their government systems by their historical backgrounds, socio-cultural structures, the internal dynamics of their countries, the conditions of development, and change in the environment, and, thus, they can switch to a different system when necessary. The Russian Federation, which is at the center of the study, emerged as a sovereign state with the disintegration of the USSR, and a different government system was institutionalized in the country compared to the past, with the influence of discourses such as a democratic state, initiative, and market economy. While accepting its new constitution in 1993, Russia preferred the semi-presidential system as the government system, and with the implementation of this, various debates have been experienced by different circles for many years, and partial changes were made to the constitution. In the ongoing process, another constitutional amendment was made in the country in 2020, and certain changes were introduced that would affect the government system. In this study, the government system of the Russian Federation is discussed with the outlines of these new developments. The country's legislative body, the Federal Assembly, is examined in particular by the Federation Council and the State Duma. Then, information about the president and the government is given within the scope of the executive branch. In the final part of the study, the Constitutional Court and the Supreme Court are examined within the aspect of the Federal Supreme Judiciary by considering the judicial organ, and information is given about Prokuratura (Prosecutor's Office), which is one of the deep-rooted institutions of Russia ultimately a relationship is established between this whole structure and the semi-presidential system, and an evaluation is made is done.

Keywords: Russian Federation, Government System, Federal Assembly, The State Duma

Citation Information/Kaynakça Bilgisi

Özer, M. A. & İskandarov, S. (2023). Son Gelişmeler Üzerinden Rusya Federasyonu Hükümet Sisteminin Deęerlendirilmesi. *Asya Studies-Academic Social Studies / Akademik Sosyal Araştırmalar*, 7(25), 155-178.

GİRİŞ

Dünyanın en büyük topraklarını içinde barındıran Rusya Federasyonu isminden de anlaşılacağı üzere federal yapıya sahip olan bir ülkedir. Kendine özgü bir yönetim yapılanması ile dikkatleri üzerine çeken Rusya, çeşitli akademik çalışmaların odağında yer almakta ve kabul etmiş olduğu hükümet sistemi ile ilgili tartışmalara konu olmaktadır. Rusya, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin dağılmasıyla egemen bir devlet olarak, demokratik yönetimi inşa etme arayışlarıyla 1993 yılında yeni bir anayasayı kabul etmiştir. Rusya'nın 1993 anayasasının benimsemiş olduğu hükümet sistemi ile ilgili akademik çevrelerde görüş birliğinin bulunmaması dikkat çekmesiyle birlikte, bazı çalışmalarda ülkenin hükümet sistemi yarı-başkanlık olarak nitelendirilirken, bazılarında başkanlık ve hatta süper başkanlık olarak nitelendirildiği görülmektedir. Bu bağlamda söz konusu ilgili çalışmada Rusya'nın kabul etmiş olduğu hükümet sistemi incelenmiş ve özellikleri ile birlikte değerlendirilmiştir. Çalışmada ülkenin inşa ettiği sistemle ilgili anayasanın getirdiği düzen, yasama, yürütme ve yargı organlarının yapısı ve birbirleri ile olan karşılıklı ilişkileri ele alınmıştır. Ardından ise, ülkenin kabul etmiş olduğu hükümet sistemi adlandırılmaya çalışılmış ve genel bir değerlendirme yapılmıştır.

Belirtmek gerekir ki, bir ülkenin hükümet sistemi tanımlanırken özellikle yasama ile yürütmenin karşılıklı ilişkilerine bakılmakta ve yargı organının bağımsız ve tarafsız olduğu kabul edilmektedir. Çünkü yargının mahiyeti gereği doğru ve yerinde karar verebilmesi için tüm diğer organlardan bağımsız olması gerekmektedir ki bu ilke tüm demokratik devletlerde benimsenmektedir. Dolayısıyla çalışmanın konusu olan Rusya'nın hükümet sistemi tanımlanırken yasama ile yürütmenin karşılıklı ilişkilerine bakılacak ve hükümet sistemi tanımlanmaya çalışılacaktır. Rusya'nın hükümet sisteminin ayrıntılı incelemesine ve tanımlanmasına geçmeden önce yasama organı ile yürütme organının genel yapısına kısaca değinelim.

Bu çerçevede, Rusya'nın yasama organı olan Federal Meclisi, çift kanatlı bir yapıyı arz etmesiyle birlikte, bir tarafta meclisin üst kanadı olarak Federasyon Konseyi bulunurken, diğer tarafta alt kanat olarak Devlet Duması yer almaktadır. Federasyon Konseyi, her bir federe birimden gelen ikişer (178) temsilci ile cumhurbaşkanı tarafından atanan (en fazla) 30 üyeden oluşmaktadır. Görev süresi dolan veya istifa eden cumhurbaşkanları da kendi istekleri doğrultusunda Federasyon Konseyi'nin ömür boyu doğal üyeleridir. Devlet Duması ise, ülke çapında yapılan seçimler sonucunda seçilen 450 milletvekilinden teşkil etmektedir. Rusya'nın yürütme organı da ikili bir yapıya sahiptir. Bir tarafta doğrudan halk tarafından seçilen cumhurbaşkanı, diğer tarafta ise Devlet Duması'nın onayı ile cumhurbaşkanı tarafından atanan başbakan bulunmaktadır. Hükümetin diğer üyeleri ise (anayasada belirtilen bazı bakanlıklar hariç) başbakanın önerisi üzerine, Devlet Duması'nın onayıyla cumhurbaşkanı tarafından atanmaktadır. Hükümet her ne kadar göreve gelirken Devlet Duması'ndan güvenoyu alması zorunlu olmasa da görevi sırasında Devlet Duması'na karşı sorumluluğu bulunmaktadır. Yani Devlet Duması görevini sürdüren hükümete güvensizlik oyu vererek cumhurbaşkanından hükümeti görevden almasını isteyebilmektedir.

Bu açıklamalar ışığında, Rusya'nın hükümet sisteminin parlamenter veya başkanlık bir sistem olmadığı söylenebilir. Çünkü yukarıda belirtildiği gibi, anayasada düzenlenen yasama ile yürütmenin göreve gelişi ve aralarındaki ilişkileri bize ilgili sistemi yarı-başkanlık sistemine daha yakın olduğunu göstermektedir. Bir kere, parlamenter sistemin aksine Rusya'nın hükümet sisteminde başkan, parlamento tarafından değil doğrudan halk tarafından seçilmektedir. Yani başkan, meşruiyetini doğrudan halktan almaktadır. Bununla birlikte yine parlamenter sistemden farklı olarak, yürütmenin ikinci kanadı olan hükümet, parlamento içinden doğmamakta, sadece Devlet Duması'nın onayı ile devlet başkanı tarafından atanmaktadır. Başkanlık sisteminin aksine ise, ülkede bir bakanlar kurulu (hükümet) bulunmakta ve yasama organına karşı görevi sırasında sorumluluk taşımaktadır. Oysa başkanlık sisteminde, bakanlar kurulu bulunmamakta ve yasama ile yürütme organları görevlerini birbirlerinden tamamen bağımsız bir şekilde yerine getirmektedir. Ayrıca başkanlık sistemlerinde yasama ile yürütme organlarının birbirlerinin işlerine müdahale etmemeleri kesin bir çizgi ile çizilmektedir. Rusya'nın hükümet sisteminde ise, başkana ve hükümete, hukuksal boşlukları doldurmaları için düzenleyici işlemler yapma yetkisi verilmektedir. Yine başkanlık sisteminde yasama ile yürütmenin birbirlerinin görevlerine son verme yetkileri bulunmaz iken, Rusya'nın hükümet sisteminde yasamanın (Devlet Duması'nın) hükümete güvensizlik oyu vererek, görevden alınmasını cumhurbaşkanından isteyebilme yetkisine karşın, belli şartların oluşması halinde de yürütme (cumhurbaşkanı), yasamayı (Devlet Duması'nı) feshedebilme yetkisine sahiptir. Rusya'nın hükümet sisteminin bu özellikleri birlikte düşünüldüğünde ilgili sistemin başkanlık sistemi olmadığı da ifade edilebilir.

Bu çerçevede Rusya'nın 1993 anayasası ile benimsemiş olduğu sistemi yarı-başkanlık sınıfına dâhil etmemiz ve ilgili sistemi yarı-başkanlık olarak nitelendirmemiz mümkündür. Tabii burada belirtmemiz gereken önemli bir husus, anayasanın devlet başkanına tanımış olduğu görev ve yetkililerdir. Gerçekten de Rusya'nın anayasası, devlet başkanını hem yasamanın hem de yürütmenin dışında ayrı bir bölümde düzenlemekte ve önemli yetkilerle donatmaktadır. Ayrıca devlet başkanına organlar arasında hakemlik rolünün de verildiği görülmektedir. Buna bağlı olarak da bazı yazılar Rusya'nın hükümet

sisteminin başkanlık sistemi veya süper başkanlık sistemi olarak nitelendirdikleri görülmektedir. Rusya'nın hükümet sistemi için kullanılan bu isimlendirmeler, anayasadaki siyasal dizayna değil, daha çok ülkedeki siyasi pratiklere ve başkanın merkezi konumuna bakılarak yapılan bir betimleme olduğu söylenebilir (Erdem, 2017: 233). Dolayısıyla pratiklere ve başkanın merkezi konumuna bakılarak Rusya'nın hükümet sistemi her ne kadar başkanlık veya süper başkanlık olarak adlandırılrsa da anayasa tarafından getirilen düzen ve yasama ile yürütmenin ilişkileri bize ilgili hükümet sistemini yarı-başkanlık sistemi olarak nitelendirilebileceğini göstermektedir.

Vidyaykin ve Lyubushkin'a göre de Rusya'da devlet başkanının aynı parlamento üyeleri gibi doğrudan halk tarafından seçilmesi, hükümetin (başbakanın) bulunması, hükümetin Devlet Duması'na görevi sırasında sorumlu olması, devlet başkanının gerekli koşulların gerçekleşmesi durumunda Devlet Duması'nı feshedebilmesi, Rusya'nın hükümet sistemini yarı-başkanlık olarak nitelendirilebileceğinin göstergeleri olduğunu ileri sürmektedirler (Видяйкин ve Любушкин, 2014:3-4). Ayrıca Duverger, bir hükümet sistemini yarı-başkanlık olarak tanımlanabilmesi için, devlet başkanının halk tarafından seçilmesi gerektiğini, önemli yetkilere sahip olması gerektiğini ve yürütme yetkisini devlet başkanı ile paylaşan ve parlamentonun güvenine dayanan başbakan ve bakanlar kurulunun bulunması gerektiğini ileri sürmüştür (1996:69). Bu bağlamda Duverger'in yarı-başkanlık hükümet sisteminin tanımlamasından yola çıkarak Rusya'da devlet başkanının doğrudan halk tarafından seçildiği, önemli yetkilerle donatıldığı ve yürütme yetkisinin devlet başkanı ile paylaşan ve meclisin güvenine dayanan hükümetin bulunduğu özellikleri göz önünde bulundurulursa, ilgili sistemini yarı-başkanlık olarak nitelendirmemizi mümkün kılmaktadır. Çünkü yazarın belirttiği tüm hususlar Rusya'nın hükümet sisteminde bulunmaktadır.

Yine aynı şekilde Küçük'ün yarı-başkanlık tanımlamasından yola çıkarak Rusya'nın hükümet sistemini yarı-başkanlık sistemi olarak nitelendirmemiz mümkündür. Çünkü yazar ilgili sistemin tanımını yaparken, bir sistemin yarı-başkanlık sistemi olarak nitelendirilebilmesi için, devlet başkanının halk tarafından doğrudan seçilmesi ile bakanların yasama organına karşı siyasi sorumluluğunun kaynaştırılması gerektiğini ileri sürmüştür (2013:58). Rusya'nın devlet başkanının halk tarafından seçilmesi ve hükümetin Devlet Duması'na karşı sorumlu olması Rusya'nın hükümet sistemini yarı-başkanlık olarak nitelendirilebileceğini göstermektedir.

YASAMA ORGANI (FEDERAL MECLİS)

Rusya Federasyonu'nun temsil ve yasama organı olan Federal Meclis, anayasaya göre sürekli çalışan bir organdır. Federasyon Konseyi ve Devlet Duması olmak üzere çift kanattan oluşmaktadır (Гарифуллина, 2019:173). Federasyon Konseyi, Federal Meclisin üst kanadını (meclisini) oluştururken, Devlet Duması alt kanadını (meclisini) teşkil etmektedir (Akhundova, 2014:98). Her ne kadar Federasyon Konseyi üst meclis, Devlet Duması alt meclis olarak ifade edilse de aralarında ast-üst ilişkisi bulunmamaktadır. Federasyon Konseyi, danışma ve temsil özelliği ile daha ön planda iken, Devlet Duması, yasama özelliği ile öne çıkmaktadır. Federal Meclisin bu iki kanadının oturumları ayrı ayrı yapılmakta ve kararlarını da yine aynı şekilde ayrı olarak almaktadır. Ancak hemen belirtelim ki, anayasaya göre, sadece devlet başkanının konuşmalarını dinlemek için iki meclis ortak oturum yapabilmektedir (R.F. Anayasası, Md. 100/3). Bununla birlikte her iki kanadın oturumları içtüzüklerinin öngördüğü durumlar haricinde açık olarak gerçekleşmektedir.

Bir kişinin aynı zamanda hem Federasyon Konseyinin senatörü hem de Devlet Duması'nın milletvekili olması anayasa tarafından yasaklanmıştır. Rusya anayasası, meclisin her iki kanadına hem birlikte kullanabilecekleri yetkileri saymış hem de ayrı ayrı sadece kendi alanına giren konuları sıralamıştır. Ayrıca belirtmek gerekir ki, Federal Meclisin üst kanadını teşkil eden Federasyon Konseyi devlet başkanı tarafından feshedilemezken, alt meclisi oluşturan Devlet Duması gerekli koşulların oluşması durumunda devlet başkanı tarafından feshedilebilmektedir.

Federasyon Konseyi

Rusya Federasyonu'nun Federasyon Konseyi, federe birimlerin temsil edildiği meclistir ve üyeleri "senatör" olarak adlandırılmaktadır. Federasyon Konseyi, Amerika Birleşik Devletleri'nde bulunan Senato'ya benzerlik göstermektedir. Bu mecliste, Devlet Duması'nın aksine gruplaşma ve kamplaşmaya daha az rastlanmaktadır. İlgili meclis, daha çok bölgesel çıkarların dile getirildiği, federe liderlerin gerek kendi bölgeleriyle ilgili gerekse ülkenin genel durumu ile ilgili olarak alınacak kararlarda hem kendi aralarında hem de federal iktidarla karşılıklı görüş alışverişinde buldukları bir siyasi organ görüntüsüne sahiptir (Şen, 2004:89).

Federasyon Konseyi, her bir federe birimin (Rusya'da 89 federe birim bulunmaktadır) yasama organından bir ve yürütme organından da bir temsilci olmak üzere federe birimlerden gelen toplam 178 üye ile cumhurbaşkanı tarafından federasyon temsilcisi olarak en fazla atanabilecek olan 30 üyeden oluşmaktadır. Cumhurbaşkanı tarafından atanacak olan federasyon temsilcilerinden en fazla 7'si ise bu göreve ömür boyu atanabilmektedirler. Ayrıca, görev süresi dolan veya istifa eden cumhurbaşkanları da

Federasyon Konseyinin ömür boyu doğal üyeleridir. Süresi dolan veya istifa eden cumhurbaşkanları isteklerine bağlı olarak Federasyon Konseyi senatörlüğünden vazgeçmeleri de mümkündür. Federe birimlerin yasama organının temsilcisi olarak gelen üyeler, ilgili federe birimin yasama organları tarafından seçilirken, yürütme organından gelenlerin temsilcileri ise, ilgili federe birimin yürütme organlarının en üst yöneticileri tarafından atanmaktadır (22.12.2020 tarih ve 439 sayılı Federal Kanun Md. 1). Bu bağlamda, Rusya'nın yasama organı olan Federal Meclisin üst kanadını teşkil eden Federasyon Konseyinin kesin olarak üye sayısı bulunmamasıyla birlikte, cumhurbaşkanı tarafından atanan senatör sayısına ve yine görev süresi dolan veya istifa eden cumhurbaşkanlarının bu görevi sürdürüp sürdürmemelerine bağlı olarak üye sayısında değişiklikler olabilmektedir.

Federe birimin yasama organı tarafından Federasyon Konseyine gönderilecek olan temsilci adayını gösterme yetkisi, ilgili federe birimin meclis başkanına, siyasi parti gruplarına ve en az 1/5 milletvekillerine tanınmıştır. Aday gösterme yetkisine sahip olanlar, adayını ilgili yerel meclisin milletvekilleri arasından sadece bir adayı göstermeleri mümkündür. Adayların kesinleşmesinin ardından ilgili meclisin içtüzüğüne göre seçimler yapılmakta ve en çok oyu alan aday federe birimin yasama organının Federasyon Konseyinde temsilcisi olarak seçilmektedir (22.12.2020 tarih ve 439 sayılı Federal Kanun Md. 4).

Federe birimin yürütme organının Federasyon Konseyindeki temsilci adayı ise, yürütme organının en üst yöneticisi seçilirken belirlenmektedir. Şöyle ki, federe birimlerin yürütme organlarının en üst yöneticileri biri halk tarafından, diğeri ise ilgili federe birimlerinin meclisleri tarafından iki şekilde seçilmektedirler. Yürütme organlarının en üst yöneticisi halk tarafından seçilmesi durumunda, ilgili aday kendisi ile birlikte Federasyon Konseyine senatör olarak atanacak olan üç adayı seçim sırasında seçim komisyonuna sunmaktadır. Bu adayın yürütme organının en üst yöneticisi olarak seçilmesi halinde, sunmuş olduğu üç adaydan birini Federasyon Konseyi senatörü olarak göreve başladığı tarihin ertesi gün atama kararnamesi ile atamaktadır. Eğer federe birimin yürütme organının en üst yöneticisi ilgili yerel birimin meclisi tarafından seçiliyorsa, bu durumda ilgili aday kendisi ile birlikte yine aynı şekilde üç Federasyon Konseyi senatör adayını meclise sunmaktadır. Meclis tarafından yürütme organının en üst yöneticisi olarak seçilen aday, meclise sunmuş olduğu üç adaydan birini seçildiği tarihin ertesi gün Federasyon Konseyinin senatörü olarak atamaktadır (22.12.2020 tarih ve 439 sayılı Federal Kanun Md. 5). Federe birimlerin yasama ve yürütme organlarının Federasyon Konseyindeki temsilcileri seçildiklerine/atandıklarına dair kararın verilmesi ile de senatör olarak göreve başlamaktadırlar.

Federasyon Konseyinin tüm diğer meclislerde olduğu gibi çalışmalarını anayasa, kanun ve içtüzük kurallarına göre yürüten teşkilat yapılanması bulunmaktadır. Federasyon Konseyi bünyesinde, başkanlık, Konsey Sovyeti, komiteler, komisyonlar, Federasyon Konseyi ofisi ve başkan ile Federasyon Konseyine bağlı belli bir konu üzerinde çalışan alt Sovyetler bulunmaktadır. Federasyon Konseyi başkanı, konseyi temsil ve idare etmekle görevlidir. Başkanlık görevine her senatörün bir aday gösterme yetkisi bulunmaktadır. Gösterilen adaylar toplam senatör sayısının salt çoğunluğunu alması ile seçilmiş sayılmaktadır. Ancak ilk turda hiçbir aday salt çoğunluğu sağlayamazsa, ikinci tura sadece en çok oyu alan iki aday katılabilmektedir. İkinci turda salt çoğunluğu sağlayan aday seçilmiş sayılmaktadır. Bu turda da salt çoğunluk sağlanamaması halinde ise, seçimler yenilenmektedir (Federasyon Konseyi İchtüzüğü Md. 16). Konsey başkanının görev süresi, seçilmiş olduğu federe birimin ilgili organının görev süresi ile aynıdır. Yani, Federasyon Konseyi başkanı, federe birimin yasama organının senatörü olarak seçilmişse, ilgili meclisin görev süresinin tamamlanması ile başkanın da senatörlüğü düştüğünden başkanlık görevi de sona ermektedir. Konsey başkanının genel olarak, Federasyon Konseyini olağan ve olağanüstü toplantılara çağırarak, gündemi belirlemek, oturumları yönetmek, alınan kararları imzalamak, komitelerin koordinasyonunu sağlamak, kanun tasarılarını ilgili komitelere göndermek, Devlet Duması ve diğer devlet organları ile ilişkileri yürütmek, kanunların kabul ve onaylanması sürecinde gerekli diğer işlemleri yapmak, kabul edilen kanunların imzalanması için cumhurbaşkanına göndermek gibi Federasyon Konseyi içtüzüğünde belirtilen ve ayrıntılı olarak düzenlenen çok sayıda görevi bulunmaktadır.

Federasyon Konseyi, seçim dönemi olmayan, sürekli çalışan bir organdır. Konsey, bir yıl içerisinde Bahar ve Güz dönemi olmak üzere 25 Ocak - 15 Temmuz ve 16 Eylül - 31 Aralık şeklinde çalışmalarını yürütmektedir. Çalışma dönemleri boyunca bir ayda ikiden az olmamak kaydıyla oturumlar gerçekleştirilmektedir. Konsey kararı ile açılan oturumlar bir veya birkaç gün şeklinde sürebilmektedir. Konseyin gündüz vakti açılan oturumları saat 10.00 ile 14.00 arasında gerçekleşirken, akşam oturumları 16.00 ile 18.00 saatleri arasında gerçekleştirilmektedir. Ancak Konsey kararı ile saatlerde değişiklik yapılabilmektedir (Federasyon Konseyi İchtüzüğü, Md. 41). Belirtmek gerekir ki, Federasyon Konseyi oturumları normal şartlarda açık olarak yapılmaktadır. Fakat Konsey kararı ile oturumların kapalı olarak yapılması da mümkündür. Cumhurbaşkanının, Federasyon Konseyi başkanının, Konsey Sovyeti'nin, Konseyde bulunan komitelerin ve üyelerin üçte birinin isteği üzerine Federasyon Konseyi olağanüstü toplantıya çağırılabilir.

Federasyon Konseyinin bilgi edinme ve denetleme yetkisi kapsamında çeşitli yetkileri bulunmaktadır. Bu yetkileri genel olarak, devlet organlara belli bir konunun aydınlatılması için talep yönlendirmek, hükümet saati düzenlemek, meclis görüşmesi yapmak ve meclis soruşturması açmak şeklinde ifade edilebilir. Ayrıca Federasyon Konseyinin, atamasını gerçekleştirdiği bazı organların yöneticilerini görevden almak, federasyon başsavcısının yıllık raporlarını dinlemek gibi de bilgi edinme ve denetleme yetkisi bulunmaktadır. Federasyon Konseyi, talep yönlendirme yetkisi kapsamında devlet organlarına soru yönlendirebilmekte, belli bir konunun sözlü veya yazılı olarak aydınlatılmasını isteyebilmektedir. Konsey veya üyeler tarafından devlet organına gönderilen talep 15 gün içinde ya sözlü olarak Genel Kurulda ya da Konseyin onayı ile yazılı olarak cevaplanması gerekmektedir (07.05.2013 tarih ve 77 sayılı Federal Kanun, Md. 8). Federasyon Konseyi, hükümet saati düzenlemesi kapsamında ise, hükümet üyeleri ile diğer devletin organlarında çalışan kamu görevlilerini Konsey üyelerinin sorularını cevaplanması üzere Genel Kurula çağırabilmektedir. Hükümet saatinin yapılabilmesi için Konsey üye tamsayısının çoğunluğunun oyu gerekmektedir. Çağrı ilgililere beş gün öncesinden bildirilmektedir. Başbakan hükümet saati kapsamında yılda sadece bir kez çağırılabilir. Hükümet saatinin tamamlanması ile Konsey, cumhurbaşkanı ile hükümete konu ile ilgili başvuru yapabilmekte (bildirmek amacıyla), Hesap Kurulu'na talimat verebilmekte, devletin diğer organlarına tavsiyede bulunabilmektedir (Federasyon Konseyi İçtüzüğü, Md. 77-79). Federasyon Konseyinde meclis görüşmesinin yapılabilmesi için, Konsey başkanının, Konsey Sovyeti'nin, komitelerin ve 15 üyenin talebi gerekmektedir. Meclis görüşmesinin hangi tarihte gerçekleştirileceği ve hangi konunun görüşüleceği Konsey Sovyeti tarafından kararlaştırılmaktadır. Meclis görüşmesi açık olarak yapılabileceği gibi kapalı olarak da yapılabilmektedir (Federasyon Konseyi İçtüzüğü, Md. 84-86). Meclis görüşmelerinde Federasyon Konseyi üyelerinin tam sayısının çoğunluğu ile öneri niteliği taşıyan kararlar alınabilmektedir (Баглай, 2007:528). Alınan kararlar meclis görüşmesinin gerçekleştiği tarihten itibaren 21 gün içinde ilgili kurumlara bildirilmektedir.

Federasyon Konseyi, kanuniliğin temin edilmesi, anayasa tarafından güvence altına alınan insan hak ve özgürlüklerinin korunması, hükümetin ve diğer devlet/özel organlarının kanunlar çerçevesinde hareket etmesinin sağlanması için meclis soruşturması açabilmektedir. Meclis soruşturmasının açılabilmesi için meclis toplam üye sayısının beşte birinden talep gelmesi gerekmektedir. Gelen talepler meclis başkanlıklarına sunulmaktadır. Meclis soruşturmalarını Federal Meclisin her iki kanadı birlikte gerçekleştirmektedir. Federal Meclisin hangi kanadından talep gelmesi fark etmeksizin her iki kanadın meclis soruşturmasının açılmasına üye tamsayısının çoğunluğu tarafından onaylanması gerekmektedir (27.12.2005 tarih ve 196 sayılı Federal Kanun, Md. 5-8). Meclisler tarafından soruşturma açılmasının kabul edilmesi ile karma ve eşit sayıda bir komisyon oluşturulmaktadır. Oluşturulan komisyonun tüm devlet ve özel kurumlardan bilgi ve belge talep etme gibi çok kapsamlı yetkisi bulunmaktadır. Meclis soruşturması sonucunda bir rapor hazırlanmakta ve her iki meclisin Genel Kurulunda görüşülmektedir. Genel Kurulda görüşülen raporlar üye tamsayısının çoğunluğunun oyu ile kabul edilmekte ve cumhurbaşkanı ile hükümete gönderilmektedir (Баглай, 2007:528). Ayrıca kabul edilen raporlar, federasyon başsavcısına, soruşturma komitesine ve ilgili yerel yönetim organlarına da gönderilebilmektedir. Meclis soruşturmalarının süresi bir yılı aşmamaktadır. Cumhurbaşkanının faaliyetleri, mahkeme faaliyetleri ile soruşturma gerçekleştiren organların faaliyetleri, meclis soruşturmasının kapsamı dışında tutulmuştur (27.12.2005 tarih ve 196 sayılı Federal Kanun, Md. 4).

Devlet Duması

Rusya Federasyonu'nun yasama organının bir diğer kanadını Devlet Duması teşkil etmektedir. Devlet Duması, ABD'de bulunan Temsilciler Meclisine benzerlik göstermekte olup, Rusya Federasyonu'nun yasama ve temsil organıdır. Devlet Duması faaliyetlerini, anayasa, federal anayasal kanun, federal kanun ve içtüzük kurallarına göre yürütmektedir. Federal Meclisin diğer kanadını oluşturan Federasyon Konseyi yukarıda ifade edildiği gibi daha çok danışma ve temsil özelliği ile ön planda iken, Devlet Duması kanun yapma özelliği ile ön plana çıkmaktadır. Yani yasaların yapılmasında Devlet Duması'nın rolü asıl iken Federasyon Konseyinin rolü ise talidir. Zira kanun teklif etme hakkı bulunan cumhurbaşkanı, Federasyon Konseyi, Federasyon Konseyi ile Devlet Duması üyeleri, hükümet, federe birimlerin yasama organları, kendi yetki alanlarıyla ilgili (sınırlı) olmak üzere Anayasa Mahkemesi ve Yüksek Mahkeme, kanun tekliflerini sadece Devlet Duması'na sunmaları mümkündür (R.F. Anayasası, Md. 104). Devlet Duması, Federasyon Konseyinden ayrı olarak toplanmakta ve kararlarını da ayrı olarak almaktadır. Meclis oturumları içtüzüğün öngördüğü usul ile kapalı olarak gerçekleşmesi kararlaştırılmadıkça açık olarak yapılmaktadır. Literatürde Devlet Duması, Rusya Federal Meclisinin alt meclisi olarak ifade edilse de Federal Meclisin diğer kanadını oluşturan ve üst meclis olarak adlandırılan Federasyon Konseyi ile alt-üst ilişkisi bulunmamaktadır. Ayrıca belirtmek gerekir ki, Federasyon Konseyinin üyeleri "senatör" olarak adlandırılırken, Devlet Duması'nın üyeleri "milletvekili" olarak adlandırılmaktadır. Rusya anayasası, Devlet Duması üyelerini sürekli çalışan profesyonel parlamenterler

olarak belirtmekte ve bilimsel/sanatsal faaliyetler dışında herhangi bir başka görevde bulunamayacaklarını ifade etmektedir (R.F. Anayasası, Md. 97/3). Ayrıca Devlet Duması milletvekili aynı zamanda Federasyon Konseyinde senatör olarak görev yapamamaktadır. Devlet Duması, Federasyon Konseyinde olduğu gibi kendi kabul ettiği içtüzük kurallarına göre faaliyet göstermektedir. Federasyon Konseyinden farklı olarak çalışmaları ve iç örgütlenmesini çok partililik esasında yapmaktadır. Bu nedenle de ilgili meclisin komite ve komisyonları siyasal partilerin meclis içindeki sayı ağırlığına göre oluşturmaktadır (Abdullayev, 2008:119).

Devlet Duması genel seçimlerle seçilen toplam 450 milletvekilinden oluşmaktadır. Anayasa, Devlet Duması seçimlerinin federal kanunlarla düzenleneceğini ifade etmektedir. Milletvekilleri Rusya Federasyonu vatandaşları tarafından, doğrudan, eşit ve gizli oy ilkelerine göre seçilmektedir. Milletvekili seçimlerinde karma bir sistem uygulanmaktadır (McCormick, 2020:410). Devlet Duması'nın seçimlerine ilişkin düzenleme 22.02.2014 tarih ve 20 sayılı Rusya Federasyonu Federal Meclisi Devlet Duması Milletvekili Seçimi Hakkındaki Federal Kanun ile yapılmıştır. İlgili kanunun 3. maddesine göre, toplam 450 üyeden oluşan meclisin 225'i tek turlu tek isimli dar bölge çoğunluk sistemine göre, geriye kalan 225'i de nispi temsil usulüne göre seçilmektedir. Yani diğer bir anlatım ile üyelerin 225'i ortalama 500'er bin seçmenin bulunduğu 225 seçim bölgesinden çoğunluk esasına göre, diğer yarısı da parti ve blokların aldıkları oy oranına göre nispi temsil sistemiyle seçilmektedir (Ağır, 2014:190). Rusya'da Devlet Duması seçimlerinde partiler için seçim barajı %5 olarak belirlenmiştir. Seçimlere ülke çapında en az 200.000 seçmenin imzasına sahip olan ya da bir önceki seçimlerde oyların %3'ünü alan veya federe birimlerin yasama organlarından birinde temsil edilen siyasi partilerin katılmaları mümkündür (Erdem, 2017:199). Ayrıca yukarıda adı geçen Devlet Duması milletvekilleri seçim kanunu ile tek isimli seçim bölgelerinde bağımsız adayların seçimlere katılabilmeleri için seçim bölgelerindeki seçmenlerin en az %3'ünün imzalı desteğini sağlamaları veya ilgili seçim bölgesinde seçmen sayısının 100.000'den az olması halinde 3000 imza toplamaları gerekmektedir (Erdem, 2017:200).

Devlet Duması seçimleri cumhurbaşkanı tarafından Devlet Duması'nın görev süresinin dolmasına en erken 110 gün ve en geç 90 gün kala belirlenmektedir. Seçim günü ise anayasal sürenin (5 yıl) sona erdiği ayın üçüncü Pazar günüdür. Cumhurbaşkanı tarafından belirlenen seçim kararı beş gün içinde yayımlanması gerekmektedir. Cumhurbaşkanı tarafından Devlet Duması'nın seçimleri belirlenmediği zaman bu yetki Merkez Seçim Komisyonu tarafından yukarıda ifade edilen ve cumhurbaşkanına tanınan süreyi takiben yedi gün içinde yine aynı şekilde anayasal sürenin sona erdiği ayın üçüncü Pazar günü olarak belirlenmektedir (22.02.2014 tarih ve 20 sayılı Federal Kanun Md. 5). Devlet Duması seçimleri Rusya Federasyonu Merkez Seçim Komisyonu tarafından federal yasaların tanıdığı yetkiler çerçevesinde gerçekleştirilmektedir.

Devlet Duması milletvekillerinin görev süreleri anayasanın 96. maddesine göre, 5 yıldır. Milletvekillerinin görev süreleri seçimleri kazandıkları gün başlamakta ve yeni dönem milletvekillerinin göreve başladığı gün de sona ermektedir. Devlet Duması milletvekilleri, istifa, ölüm, mahkûmiyet, kayıp gibi durumlarda üyeliklerinin sona ereceği gibi, federal kanunlarla yasaklanan (başka bir göreve atanma, yerli veya yabancı bir şirket yönetim kurulu üyeliğine atanma, başka bir devlet vatandaşlığı alma, ticari faaliyetlerde bulunma, Rusya toprakları dışında bulunan yabancı bankalarda hesap açma gibi) faaliyetlerde bulunmaları sonucu da düşmektedir.

21 yaşına ulaşan ve seçilme yeterliliğine sahip her Rusya Federasyonu vatandaşı milletvekili adayı olarak seçimlere katılabilmektedir. Ayrıca Devlet Duması milletvekili seçim kanununun 4. maddesine göre, hapishanelerde bulunan, ağır suçlardan hüküm giyen ve ilgili maddenin diğer fıkralarında yer alan suçlardan dolayı mahkûmiyet kararı bulunan ya da beraat etmesi halinde aradan kanunda belirtilen süreler geçmeden milletvekili seçimlerine aday olarak katılmaları mümkün değildir. Bununla birlikte belirtmek gerekir ki anayasada 2020 yılında yapılan değişikliklerle, seçimlere katılacak adayların sürekli Rusya'da ikamet etmeleri gerektiği, başka bir ülke vatandaşlığının ya da başka bir ülkede sürekli ikamet edebileceğine dair bir belgesinin bulunmaması gerektiği, Rusya toprakları dışında yer alan yabancı bankalarda hesap açmaları ve bu bankalarda para ve diğer tüm değerli eşyaları saklamaları yasaklanmıştır (R.F. Anayasası Md. 97).

Devlet Duması'nın da Federal Meclisin diğer kanadını oluşturan Federasyon Konseyinde olduğu gibi kendi iç teşkilatlanması ve içtüzüğü ile oluşturduğu çalışma düzeni bulunmaktadır. Devlet Duması teşkilat bünyesinde, meclis başkanı ve yardımcısı, Devlet Duması Sovyeti, Parti Grupları, Komite ve Komisyonlar bulunmaktadır. Meclis başkan ve yardımcısı, milletvekilleri tarafından kapalı oylamayla usulü ile (karar alınması durumunda açık oylama yapılabilmektedir) seçilmektedirler. Başkan ve yardımcılıklar için aday gösterme yetkisi sadece meclis gruplarına tanınmıştır. Oylamada toplam milletvekili sayısının yarısından bir fazlasını alan aday başkan veya yardımcı olarak seçilmektedir. Eğer ilk turda toplam milletvekili sayısının yarısından bir fazlasının oyunu hiçbir aday sağlayamamışsa, ikinci tura geçilmekte ve ilk turda en çok oyu alan iki aday yarışmaktadır. İkinci turda da başkan ve yardımcılıklar için birinci turda istenen sayı niteliği aranmaktadır. Bu turda da hiçbir aday toplam üye sayısının bir

fazlasının oyunu sağlayamadığı halde seçimler yenilenmektedir. Yenilenen seçimlere ilk seçimlere katılan adayların tekrardan katılmaları mümkündür. Başkan ve yardımcılarının görevden alınmalarında da aynı çoğunluk aranmaktadır (Devlet Duması İçtüzüğü Md. 8-10).

Devlet Duması başkanının içtüzük hükümlerine göre çok sayıda görev ve yetkisi bulunmaktadır. Bu görev ve yetkilerin bazıları, meclis oturumlarını yönetmek, anayasa ve içtüzük kuralları gereği meclis çalışmalarını yürütmek, Devlet Duması idari işler başkan ve yardımcılarını atamak ve görevden almak, cumhurbaşkanıyla, Federasyon Konseyiyle, hükümetle, Anayasa Mahkemesiyle, federe birimlerle, Yüksek Mahkeme ve diğer ulusal ve uluslararası kuruluşlarla yürütülecek ilişkilerde Devlet Duması'nı temsil etmek, gelen kanun tekliflerini görüşülmesi için meclisin ilgili organlarına havale etmek, Devlet Duması tarafından alınan kararları imzalamak şeklindedir (Devlet Duması İçtüzüğü Md. 11).

Rusya Federasyonu anayasasının 101. maddesinin 3. fıkrasına göre, Devlet Duması'nda komite ve komisyonların kurulması zorunludur. Rusya'nın siyasi sisteminde komitelerin önemli rolü bulunmaktadır. Siyasal gelenekte komiteler, belli bir konuda uzmanlaşmış kişilerden oluşan profesyonel yasama organı kurumları olarak kabul edilmektedir. Özellikler SSCB'de yasama organlarının belirli aralıklarla toplandığı hatırlanacak olursa, sürekli olarak çalışan komitelerin rolü daha da iyi anlaşılacaktır (Şen, 2004:95). Dolayısıyla geçmiş dönemden kalan komitelerin ağırlığı günümüzde de hissedilmektedir. Devlet Duması içtüzüğünün 21. maddesine göre, komiteler Devlet Duması tarafından oluşturulmaktadır. Bir komitenin üye sayısı 8'den az ve 35'ten fazla olamamaktadır. Komitelerin kendi alanları ile ilgili olarak alt komiteler oluşturmaları mümkündür. Komitelerin başkan ve yardımcılarının seçilme usulü, meclis başkan ve yardımcılarının seçilme usulü ile aynıdır. Komite başkanlığına aday gösterme yetkisi siyasi parti gruplarına tanınmıştır. Komitelere meclis başkanının üye olması yasaklanmıştır. Meclis başkanı, yardımcısı, siyasi parti grup başkanları, komisyon başkanları haricinde olan tüm milletvekillerinin komite üyesi olmaları zorunlu olup, sadece bir komitenin üyesi olma hakları bulunmaktadır. Günümüzde Devlet Duması bünyesinde toplam 32 adet komite bulunmaktadır (Devlet Duması İçtüzüğü Md. 19-22). Ayrıca belirtmek gerekir ki meclisteki partiler ve milletvekili grupları sahip oldukları üye sayılarının oranına göre komitelerde temsil edilmektedir.

Komitelerin en önemli yetkileri yasama alanındadır. Buna göre, bir veya daha fazla komite kendi yetki alanına giren konularda yasama sürecinin çeşitli aşamalarında rol almaktadır. Kanun tasarısı sunma yetkisi bulunan herhangi bir organdan tasarının Devlet Duması'na gelmesi halinde öncelikle ilgili komiteye gönderilmektedir (Şen, 2004:98). Komiteler kendilerine gelen tasarıyı bünyelerinde oluşturdukları alt komitelere sunmakta ve alt komiteler gelen tasarı üzerinde kapsamlı çalışmalar yürütmektedir. Alt komiteler, çalışmalar sonucunda tasarı ile ilgili bir sonuç raporu hazırlamakta ve komitelere sunmaktadırlar. Devam eden süreçte komitelerde görüşülen tasarı üzerinde çeşitli düzeltme önerileri veya yeni öneriler de eklenerek Devlet Duması Genel Kuruluna sunulmaktadır. Komitelerin meclis çalışmaları ile ilgili olarak da çok sayıda görev ve yetkileri bulunmaktadır. Bu görev ve yetkiler Devlet Duması İçtüzüğü'nün 19. maddesinde liste halinde uzunca sıralanmıştır.

Devlet Duması'nda komitelerin oluşturulması zorunlu olduğu gibi, komisyonların da oluşturulması anayasaya göre zorunludur. Oluşturulan komisyonların görev süreleri meclisin görev süresinden fazla olamaz. Komisyonların kurulmasına Devlet Duması üye tamsayısının salt çoğunluğu ile karar vermektedir. Kuruluş kararında, komisyonun kuruluş amacı, görev süresi, bütçesi ile ilgili bilgiler, yetkileri vb. konular yer almaktadır. Ayrıca komisyon başkanları, yardımcısı ve üyeleri de Devlet Duması tarafından seçilmekte ve kuruluş kararında ifade edilmektedir. Komisyonlarda da aynı komitelerde olduğu gibi, meclisteki parti grupları sahip oldukları üye sayıları oranına göre temsil edilmektedirler. Devlet Duması'nda "Devlet Duması İçtüzük ve Meclis Faaliyetlerinin Sağlanmasına İlişkin Komisyon", "Parlamento Etiği Komisyonu", "Vatandaşların Barınma Haklarının Sağlanmasına İlişkin Komisyon", "Milletvekilleri Tarafından Sunulan Gelir ve Mülk Beyanlarının Doğruluğunun Kontrolünü Sağlamak ve Milletvekili Yetkileriyle İlgili Komisyon" gibi komisyonlar bulunmaktadır (Devlet Duması İçtüzüğü Md. 30-31).

Devlet Duması'nın bilgi edinme ve denetim yetkisi kapsamında genel olarak, hükümete güvenoyu vermek, devlet organlarına talep yönlendirmek, hükümet saati düzenlemek, meclis görüşmesi yapmak, meclis soruşturması açmak şeklinde yetkileri bulunmaktadır. Ayrıca atamasını gerçekleştirdiği bazı devlet organlarının yöneticilerini görevden almak, hükümetin, Merkez Bankasının yıllık raporlarını dinlemek gibi de bilgi edinme ve denetleme yetkisi bulunmaktadır.

Devlet Duması denetim yetkisi kapsamında, hükümete güvensizlik oyu verebilmektedir. Güvensizlik oyu önerisinde bulunma yetkisi, ez az beşte bir milletvekilinin imzası ile parti gruplarına tanınmıştır. Güvensizlik önerisi Devlet Duması Sovyeti'ne yazılı olarak sunulmaktadır. Devlet Duması Sovyeti, verilen güvensizlik oyu önerisini, Devlet Duması Genel Kurulunun ilk oturumunun görüşme listesine almaktadır. Ancak hemen belirtelim ki, önerinin Devlet Duması Sovyeti'ne geldiği tarihten itibaren Genel Kurulda görüşülebilmesi için aradan yedi günün geçmesi gerekmektedir. Görüşme sırasında, başbakana veya başbakanın olmadığı durumlarda, başbakanlığa vekâlet eden başbakan

yardımcısına söz hakkı tanınmaktadır. Devlet Duması görüşmelerin ardından, açık veya gizli usulle oylama gerçekleştirmektedir. Güvensizlik oylaması, meclis üye tamsayısının çoğunluğu tarafından kabul edilmesi durumunda hükümete güvensizlik oyu verilmiş olmaktadır. Bu durumda cumhurbaşkanı, meclise rıza göstererek hükümeti görevden alabileceği gibi, meclis tarafından verilen güvensizlik oyunu kabul etmeyerek hükümetin görevine devam etmesini sağlayabilmektedir. Ancak üç ay içinde Devlet Duması hükümete tekrar güvensizlik oyu verirse, bu durumda cumhurbaşkanı ya hükümeti görevden almakta ya da Devlet Duması'nı feshederek seçimlerinin yenilenmesine karar verebilmektedir (Devlet Duması İçtüzüğü, Md. 150-152).

Devlet Duması, talep yönlendirme yetkisi kapsamında devlet organlarına soru yönlendirebilmekte, yöneltilen talebin konusunun sözlü veya yazılı olarak aydınlatılmasını isteyebilmektedir. Milletvekilleri tarafından devlet organına gönderilen talep 15 gün içinde ya sözlü olarak meclisin Genel Kurulunda ya da Devlet Duması'nın onayı ile yazılı olarak cevaplanması gerekmektedir (07.05.2013 tarih ve 77 sayılı Federal Kanun, Md. 8).

Devlet Duması, hükümet saati düzenlemesi kapsamında ise, hükümet üyeleri ile devletin diğer organlarında çalışan kamu görevlilerini, milletvekillerinin sorularını cevaplanması üzere Genel Kurula çağırabilmektedir. Devlet Duması'nda hükümet saatleri, her ayın birinci ve üçüncü haftalarında saat 12.00 ile 14.00 arasında gerçekleştirilmektedir. Ancak Devlet Duması Sovyeti tarafından tarih ve saatlerde değişiklik yapılabilmektedir. Hükümet saatine çağırılan hükümet üyeleri ile diğer devlet görevlileri, milletvekilleri tarafından daha önce Devlet Duması Sovyeti aracılığı ile gönderilmiş yazılı sorular ile hükümet saatinin gerçekleştiği gün sorulan sözlü sorulara cevap vermektedirler. Hükümet saatinin tamamlanması ile Devlet Duması ilgili kurumlara öneri, talep ve talimat (talimatlar denetim amacıyla Hesap Kurulu'na verilebilmektedir) şeklinde karar alabilmektedir (Devlet Duması İçtüzüğü Md. 41).

Devlet Duması'nda meclis görüşmesi de yapılabilmektedir. Meclis görüşmeleri, Devlet Duması Sovyeti'nin, komitelerin, komisyonların ve parti gruplarının talebi üzerine yapılmaktadır. Talepler Devlet Duması Sovyeti'ne sunulmaktadır. Meclis görüşmelerine milletvekillerinin yanı sıra, görüşülecek konu ile ilgili kişiler de çağırılabilir. Görüşmeler açık olarak yapılabileceği gibi, kapalı olarak da gerçekleştirilebilmektedir. Genel görüşmenin amacı belli bir konu üzerine devlet yetkililerinin dikkatini çekmek ve meclisin bu konu üzerindeki pozisyonunu göstermektir. Görüşme sonucunda belli bir organa başvuru veya öneri niteliğinde kararlar alınmaktadır (Алешкова ve Марокко, 2014:295). Kararın alınması için görüşmeye katılanların çoğunluğunun oyu yeterli olmaktadır.

Devlet Duması, kanuniliğin temin edilmesi, anayasa tarafından güvence altına alınan insan hak ve özgürlüklerinin korunması, hükümetin ve diğer devlet/özel organlarının kanunlar çerçevesinde hareket etmesinin sağlanması için meclis soruşturması açabilmektedir. Meclis soruşturmasının açılabilmesi için meclis toplam üye sayısının beşte birinden talep gelmesi gerekmektedir. Gelen talepler meclis başkanlığına sunulmaktadır. Meclis soruşturmalarını Federal Meclisin her iki kanadı birlikte gerçekleştirmektedir. Federal Meclisin hangi kanadından talep gelmesi fark etmeksizin her iki kanadın meclis soruşturmasının açılmasına üye tamsayısının çoğunluğu tarafından onaylanması gerekmektedir (27.12.2005 tarih ve 196 sayılı Federal Kanun, Md. 5-8). Meclisler tarafından soruşturma açılmasının kabul edilmesi ile karma ve eşit sayıda bir komisyon oluşturulmaktadır. Oluşturulan komisyonun tüm devlet ve özel kurumlardan bilgi ve belge talep etme gibi çok kapsamlı yetkisi bulunmaktadır. Meclis soruşturması sonucunda bir rapor hazırlanmakta ve her iki meclisin Genel kurulunda görüşülmektedir. Genel Kurulda görüşülen raporlar üye tamsayısının çoğunluğunun oyu ile kabul edilmekte ve cumhurbaşkanına ile hükümete gönderilmektedir (Баглай, 2007:528). Ayrıca kabul edilen raporlar, federasyon başsavcısına, soruşturma komitesine ve ilgili yerel yönetim organlarına gönderilebilmektedir. Meclis soruşturmalarının süresi bir yılı aşamamaktadır. Cumhurbaşkanının faaliyetleri, mahkeme faaliyetleri ile soruşturma gerçekleştiren organların faaliyetleri, soruşturmasının kapsamı dışında tutulmuştur (27.12.2005 tarih ve 196 sayılı Federal Kanun, Md. 4).

Rusya anayasası ilgili maddelerinde belirtilen şartların gerçekleşmesi durumunda cumhurbaşkanına, Devlet Duması'nı feshetme yetkisi tanınmıştır. Belirtildiği gibi, Rusya'da Başbakan Devlet Duması'nın onayı ile cumhurbaşkanı tarafından atanmaktadır. Anayasanın 111. maddesine göre, cumhurbaşkanı tarafından önerilen başbakan adaylarının Devlet Duması tarafından üç defa onaylamaması durumunda cumhurbaşkanı, başbakanı atayabilmekte ve Devlet Duması'nı feshederek, seçimlerin yenilenmesine karar verebilmektedir.

2020 yılında yapılan anayasa değişikliği ile Devlet Duması'nın feshine ilişkin yeni bir düzenleme getirilmiştir. Bu bağlamda anayasanın 112. maddesine göre, atanan başbakan, yardımcılar ile anayasanın 83. maddesinin Д1 (D1) fıkrasında belirtilen federal bakanlar hariç diğer bakanların onaylanması için (atama cumhurbaşkanı tarafından gerçekleştirilmekte) Devlet Duması'na adayları sunmaktadır. Başbakan tarafından önerilen adaylar Devlet Duması tarafından üç defa reddedilmesi halinde cumhurbaşkanı, başbakanın önerdiği başbakan yardımcılar ile federal bakanları atayabilmekte ve Devlet Duması'nı feshederek, seçimlerin yenilenmesine karar verebilmektedir.

Devlet Duması'nın yukarıdaki durumlar haricinde anayasanın 117. maddesinde belirtilen durumlara göre de cumhurbaşkanı tarafından feshedilebilmektedir. İlgili maddeye göre, Devlet Duması hükümete güvensizlik oyu verebilmektedir. Güvensizlik oyunun verilebilmesi için meclis üye tamsayısının çoğunluğunun oyu gerekmektedir. Devlet Duması tarafından hükümete güvensizlik oyu verilmesi halinde, devlet başkanının ya hükümetin istifasını ilan etmek ya da Devlet Duması'nın kararını reddetmek şeklinde iki seçeneği bulunmaktadır. Devlet Duması kararını reddetmesi durumunda hükümet görevine devam etmektedir. Üç ay içinde Devlet Duması tarafından hükümete bir kez daha güvensizlik oyu verilmesi halinde ise, cumhurbaşkanının yine iki seçeneği bulunmaktadır. Bunlar ya hükümetin istifasını açıklamak ya da Devlet Duması'nı feshederek, seçimlerin yenilenmesine karar vermektir.

Ayrıca belirtmek gerekir ki anayasanın 117. maddesinin 4. fıkrasına göre başbakan, Devlet Duması'ndan güvenoyu isteyebilmektedir. Talebin gelmesi durumunda Devlet Duması 7 gün içinde güvenoyu isteğini sonuca bağlaması gerekmektedir. Devlet Duması hükümete güvenoyu vermemesi halinde cumhurbaşkanı ya hükümetin istifasını ilan edebilmekte ya da Devlet Duması'nı feshederek, seçimlerin yenilenmesine karar verebilmektedir (karar verme zorunluluğu yoktur). Üç ay içinde hükümet Devlet Duması'ndan tekrar güvenoyu istemesi ve Devlet Duması'ndan güvenoyu alamaması durumunda ise cumhurbaşkanının artık zorunlu olarak iki seçeneği bulunmaktadır. Bunlar ya hükümetin istifasını ilan etmek ya da Devlet Duması'nı feshederek, seçimlerin yenilenmesine karar vermektir.

Devlet Duması'nın yukarıdaki nedenlere bağlı olarak feshedilmesi durumunda cumhurbaşkanı, yeni seçilecek Devlet Duması'nın fesihten sonra en geç 4 ay içinde toplanmasını sağlayacak şekilde yeni seçim tarihini belirlemektedir. Bununla birlikte, Devlet Duması seçildikten sonraki 1 yıl içinde anayasanın 117. maddesinde öngörülen gerekçe ile feshedilemez. Ayrıca Devlet Duması tarafından cumhurbaşkanına karşı bir suçlama yöneltildiği andan itibaren, Federasyon Konseyinin bu konudaki kararı kesinleşmeden de feshedilmesi yasaklanmıştır. Son olarak Devlet Duması'nın ülke genelinde sıkıyönetim veya olağanüstü hâl uygulandığı dönemde ve cumhurbaşkanının görev süresinin sona ermesine 6 ay kala feshedilmesinin yolu kapalıdır (R.F. Anayasası, Md. 109).

YÜRÜTME ORGANI (CUMHURBAŞKANI – HÜKÜMET)

Rusya Federasyonu'nda yürütme organı ikili yapıya sahiptir. Bir tarafta cumhurbaşkanı bulunurken, diğer tarafta hükümet bulunmaktadır. Rusya'nın yürütme organının bu şekilde ikili yapıya sahip olması onu başkanlık sisteminden ayıran en önemli özelliklerinden biridir. Parlamenter sistemden ayıran en belirgin özelliği ise, Rusya cumhurbaşkanının yetkilerinin sembolik olmayışı ve sistemin merkezinde konumlanmış olması ile halk tarafından seçilmesidir. Rusya Federasyonu anayasası cumhurbaşkanı ile hükümeti ayrı ayrı bölümlerde düzenlemiştir. Yani cumhurbaşkanı yasama organından önce hükümet ise yasamadan sonra kaleme alınmıştır. Anayasada cumhurbaşkanının bu şekilde hükümetten önce ve diğer organların başında düzenlenmiş olması, onun devletin başı olmasının yanı sıra insan hak ve özgürlüklerinin garantörü olduğundan, devlet düzenini, egemenliğini ve bağımsızlığını korumakla görevli olduğundan ve devlet organlarının uyumlu işleyişinde ve karşılıklı iş birliğinin sağlanmasından sorumlu olduğu nedenlerinden ileri gelmektedir.

Cumhurbaşkanı

Rusya Federasyonu cumhurbaşkanı ülkenin başıdır. İnsan hak ve özgürlüklerinin yanı sıra anayasanın da garantörüdür. Anayasanın belirlediği şekilde Rusya'nın egemenliğini, bağımsızlığını, toprak bütünlüğü ile toplumda barışı ve organlar arasında iş birliğini sağlamakla mükelleftir (Мишрахов, 2019:167). Bununla birlikte cumhurbaşkanı anayasa ve federal kanunlara uygun olarak ülkenin iç ve dış politikalarını belirlemekte ve devletin başı sıfatı ile Rusya Federasyonu'nu hem içeride hem de dışarıda temsil etmektedir. Rusya Federasyonu'nda cumhurbaşkanlığı makamına aday olabilmek için şartlar anayasasının 81. maddesinin 2. fıkrasında düzenlenmiştir. Buna göre, Rusya Federasyonu vatandaşı olmak, en az 35 yaşını doldurmak, Rusya'da en az 25 yıl daimî ikameti bulunmak, daha önce ve hâlihazırda başka ülkenin vatandaşlığının bulunmaması ve başka ülkede sürekli ikamet edebileceğine dair belgelerinin de olmaması gerekmektedir. Ayrıca cumhurbaşkanı aday olabilmek için, Rusya toprakları dışında yer alan yabancı bankalarda hesabının bulunmaması ve bu bankalarda para/değerli eşyaların saklamama şartı aranmaktadır.

Anayasaya göre, cumhurbaşkanlığı seçimlerini belirleme görevi Federal Meclisin üst kanadı olan Federasyon Konseyine aittir. Seçimlerin, seçim tarihinden 100 gün öncesine ve 90 gün sonrasında kalmadan belirlenmesi ve kararın alınmasıyla da 5 gün içinde yayımlanması gerekmektedir. Seçimlerin, seçim ayının ikinci Pazar günü yapılması zorunludur. Federasyon Konseyinin seçimleri belirleyememesi durumunda bu yetki Merkez Seçim Komisyonuna geçmektedir. Merkez Seçim Komisyonu da seçim tarihinden 100 gün öncesine ve 90 gün sonrasında kalmadan seçim tarihini belirlemesi ve kararın alınmasıyla 7 gün için yayımlaması gerekmektedir. Seçimin yapılacağı tarihte ülkede olağanüstü veya

savaş durumunun olması halinde, seçimler bu hallerin sona erdiği tarihin birinci veya ikinci Pazar günü yapılacağı 10.01.2003 tarih ve 19 sayılı Federal Kanununun 5. maddesinde düzenlenmiştir.

Cumhurbaşkanlığı için aday gösterme yetkisi siyasi partilere tanınmıştır. Bu bağlamda Devlet Duması'nda sandalyesi bulunan siyasi partilerin imza toplamadan bir kişiyi cumhurbaşkanı adayı olarak gösterebilirken, Devlet Duması'nda sandalyesi bulunmayan siyasi partilerin ise, her bir federe birime en az 2500 seçmenin düşeceği şekilde toplam en az 100.000 seçmen imzasının toplaması gerekmektedir. Ayrıca bağımsız adayların da her bir federe birime en az 7500 seçmenin düşeceği şekilde 300.000 seçmenin aday göstermesiyle seçimlere katılmaları mümkündür (10.01.2003 tarih ve 19 sayılı Federal Kanunu, Md. 36/1). Cumhurbaşkanlığı seçimleri, genel, eşit, doğrudan ve gizli oylama usulü ile yapılmaktadır. Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde tüm ülke tek bir seçim çevresi olarak kabul edilmektedir. Seçimlere katılan adaylardan birinin cumhurbaşkanı olarak seçilebilmesi için oylarının en az yarısından fazlasını (salt çoğunluğunu) alması gerekmektedir. İlk turda hiçbir aday bu çoğunluğu sağlayamadığı takdirde 21 gün sonra ikinci tur oylama yapılmakta ve bu tura sadece en çok oyu alan iki aday katılabilmektedir. İkinci tur oylamada salt çoğunluk aranmazken en çok oyu alan aday cumhurbaşkanı olarak seçilmektedir (10.01.2003 tarih ve 19 sayılı Federal Kanunu Md. 76-77).

Rusya Federasyonu cumhurbaşkanı, Merkez Seçim Komisyonu tarafından seçim sonuçlarının ilan edilmesini müteakip, eski cumhurbaşkanının anayasada belirtilen görev süresinin tamamlanacağı gün yeni cumhurbaşkanı görevine başlamaktadır. Eğer seçimler normal süreden erken yapılmışsa, bu durumda seçim sonuçlarının ilanından sonraki 30. gün yeni seçilen cumhurbaşkanı göreve başlamaktadır. Cumhurbaşkanı görevine anayasanın 82. maddesinde "Rusya Federasyonu cumhurbaşkanı yetkilerini kullanırken, insan ve vatandaş hak ve özgürlüklerine saygı göstereceğime ve koruyacağıma, Rusya Federasyonu anayasasına uyacağıma ve savunacağıma, devletin egemenliği ve bağımsızlığını, güvenliğini ve bütünlüğünü savunacağıma, halka sadakatle hizmet edeceğime yemin ederim" şeklinde belirtilen andı okuyarak başlamaktadır. Ant yemini, Federasyon Konseyi senatörleri, Devlet Duması milletvekilleri ve Anayasa Mahkemesi üyelerinin katılımı ile bir devlet töreni şeklinde gerçekleşmektedir. Cumhurbaşkanının görev süresi andı içtiği an başlamaktadır.

Anayasaya göre, cumhurbaşkanının görev süresi 6 yıldır. Bir kişinin üst üste iki dönemden fazla seçilmesine yasak getirilmiştir (Мифтахов, 2019:170). Ancak bir kişi bir dönem ara verdikten sonra tekrar seçimlere katılabilmektedir. Cumhurbaşkanlığında herhangi bir nedene (ölüm, istifa, seçilme yeterliliğini kaybetme, seçilmeye engel bir mahkûmiyet, gaiplik) bağlı olarak boşalma olması halinde, makama geçici olarak başbakan vekâlet etmektedir. Başbakan cumhurbaşkanlığında vekâlet ederken, Devlet Duması'nı feshedemez, referandum ilan edemez ve anayasa değişikliği çağırısında bulunamaz.

Cumhurbaşkanının görevi, görev süresi bitmeden istifa etmesi, sağlık sorunları sebebiyle görevine devam edememesi, ölüm ve impeachment yoluyla görevden alınmasıyla sona ermektedir. Bu durumda anayasaya göre, cumhurbaşkanlığı seçimlerinin üç ay içinde gerçekleşmesi şarttır.

Rusya'da cumhurbaşkanı, Silahlı Kuvvetlerin Yüksek Başkomutanıdır. Ülkeye saldırı ya da tehdit oluşturabilecek bir durum söz konusu olduğunda ülke genelinde veya belirli bir bölgesinde savaş durumu (sıkıyönetim) ilan edebilmektedir. Bu durumda cumhurbaşkanı derhal Federasyon Konseyi ile Devlet Duması'na durumu bildirmek zorundadır (R.F. Anayasası, Md. 87). Ayrıca cumhurbaşkanı federal anayasal kanunda öngörülen duruma ve usule göre, ülke genelinde veya belli bir bölgesinde olağanüstü hâl ilan etme yetkisine sahiptir. Bu durumda da derhal Federasyon Konseyi ile Devlet Duması'na durumu bildirmek zorundadır (R.F. Anayasası, Md. 88).

Ayrıca cumhurbaşkanı, Rusya vatandaşlığı ve siyasi sığınma konularını karara bağlamaya, devlet ödülleri, onursal rütbelere, yüksek askeri ve özel rütbelere vermeye ve suçluları af etmeye yetkilidir (R.F. Anayasası, Md. 89). Anayasa cumhurbaşkanına anayasa ve federal kanunlara aykırı olmamak şartıyla kararname ve emirname çıkarma yetkisini vermesinin yanı sıra bu kararname ve emirnamelerin federasyon genelinde bağlayıcılığı mevcuttur (R.F. Anayasası Md. 90).

Rusya Federasyonu cumhurbaşkanı yasama organı tarafından değil doğrudan halk tarafından seçilmektedir. Dolayısıyla cumhurbaşkanının siyasi olarak meclise karşı herhangi bir sorumluluğu bulunmamaktadır. Bununla birlikte anayasa cumhurbaşkanına 91. maddesi ile dokunulmazlık hakkı tanımıştır. Ancak cumhurbaşkanının dokunulmazlık hakkı bulursa da vatana ihanet ve ağır bir suç işlediği gerekçesiyle görevden uzaklaştırılması mümkündür.

Cumhurbaşkanının vatana ihanet ya da ağır bir suç işlemesiyle görevden uzaklaştırma süreci Devlet Duması üyelerinin üçte birinin bu yönde vereceği önerge ile başlamaktadır. Cumhurbaşkanı suçlama yöneltmeden önce, Devlet Duması tarafından konunun incelenmesi üzere özel bir komisyon oluşturulmaktadır. Komisyon Devlet Duması'nda bulunan siyasi partilerin güçleri oranında 15 üyeden teşkil etmektedir. Oluşturulan özel komisyonun görevi, yöneltilen suçlamanın temelini olup olmasını araştırmak, konuyla ilgili olan kişileri dinlemek, cumhurbaşkanının temsilcisini dinlemek, önerge verilirken yapılan oylamanın usule uygun yapıp yapılmadığını denetlemek vb. şeklindedir. Özel komisyon çalışmaları neticesinde bir rapor hazırlamakta ve konu Devlet Duması'nda görüşülmektedir.

Devlet Duması görüşmeler sonucunda üye tamsayısının üçte ikisinin oyu ile cumhurbaşkanına suçlama yöneltmektedir (Devlet Duması İçtüzüğü Md. 176-180). Devam eden süreçte Yüksek Mahkemenin, Devlet Duması tarafından yöneltilen suçlamanın varlığına ve Anayasa Mahkemesinin suç isnadına ilişkin kuralların gözetildiğine dair karar vermesi gerekmektedir. Son olarak ise Federasyon Konseyi, üye tamsayısının üçte iki çoğunluğu ile cumhurbaşkanını suçlandırmakta ve görevden uzaklaştırmaktadır (Erdem, 2017:198). Cumhurbaşkanının görevden uzaklaştırılması kararı Federasyon Konseyi tarafından, Devlet Duması'nın suçlamayı yönelttiği andan itibaren üç ay içerisinde karara bağlanması gerekmektedir. Aksi halde suçlama reddedilmiş sayılmaktadır (Баглай, 2007:468).

Görüldüğü gibi anayasa Federal Meclise, cumhurbaşkanı hakkında bir suçlama yönelterek görevden uzaklaştırmasını mümkün hale getirmektedir. Ancak bu görevden uzaklaştırma çok da kolay olmamaktadır. Çünkü mecliste çoğunluğu elinde bulunduran partinin cumhurbaşkanına yakın bir parti olduğu düşünüldüğünde bu durum neredeyse imkânsız hale gelmektedir. Ayrıca suçlandırma kararına getirilen üçte ikilik çoğunluk bu durumu daha da zorlaştırmaktadır. Oysa cumhurbaşkanı yukarıdaki bölümlerde ele alındığı üzere yasama organını kolay bir şekilde feshedebilmektedir.

Rusya cumhurbaşkanının anayasa ve kanunlar tarafından verilen çok sayıda görev ve yetkisi bulunmaktadır. Cumhurbaşkanının bu görev ve yetkilerini tek başına yerine getirmesi mümkün değildir. Dolayısıyla ona görev ve yetkilerini yerine getirilmesinde yardımcı olan ve doğrudan ona bağlı olan çok sayıda organ bulunmaktadır.

Bu organların başında, *başkanlık idaresi* gelmektedir. Başkanlık idaresi bir devlet organı olmasıyla birlikte, cumhurbaşkanı tarafından oluşturulmakta ve yapısal değişikliklere karamamelerle uğratılabilmektedir. Bu kurumun görev alanı çok geniş olmasıyla birlikte, Devlet Duması'na sunulmak üzere yasa tasarılarının hazırlanması veya imzalanması için gelen kanunların geri gönderilmesi, kararname, emirname, meclise yıllık mesajların hazırlanması, Devlet Konseyi, Güvenlik Konseyi ve cumhurbaşkanına bağlı diğer danışma organlarının faaliyetlerinin sağlanması, cumhurbaşkanına gerekli bilgi ve belgelerin temin edilmesi, vatandaşlık konularının karara bağlanmasında gereken işlemlerin yapılması, federal kanunların ve cumhurbaşkanı kararnamelerinin uygulanmasının kontrol edilmesi, siyasi parti ve toplumsal örgütlerle, yabancı devlet ve uluslararası kuruluşlarla işbirliğinin sağlanması, Anayasa Mahkemesine başvuruların hazırlanması, mahkûmların affi konusunda gereken işlemlerin gerçekleştirilmesi, federal devlet organlarının işbirliğinin sağlanması, federal organların yerel örgütleriyle federe birim idareleri arasında işbirliğinin sağlanması, kadrolaşma ve memuriyet alanında devlet programlarının uygulanmasının sağlanması ve cumhurbaşkanının vereceği diğer görevleri yerine getirilmesi gibi çok sayıda görevi bulunmaktadır (Авакьян, 2014:419-420).

Başkanlık idaresi, cumhurbaşkanı tarafından atanan bürokrat ve teknokratlardan meydana gelmektedir. Aslında cumhurbaşkanı adına pek çok konuda karar veren kişiler bunlardır. Zira bir kişinin her konuda uzman olarak karar veremeyeceği düşünüldüğünde, cumhurbaşkanı önüne gelen konuyu ilgili uzmana göndermekte ve incelemeler neticesinde gelen raporlar doğrultusunda karar vermektedir. Yani teorik olarak doğrudan cumhurbaşkanına bağlı olan pek çok husus pratikte başkanlık idaresinden geçmekte ve sonra başkanın önüne gelerek karara bağlanmaktadır (Özyurt, 2019:202). Başkanlık idaresi teşkilatı, başkanlık idaresi başkanı, idare başkanı birinci yardımcısı, idare başkanı yardımcısı, cumhurbaşkanı basın sekreteri, cumhurbaşkanı yardımcısı, cumhurbaşkanı danışmanları, cumhurbaşkanı temsilcileri (Federasyon Konseyi temsilcisi, Devlet Duması temsilcisi, Anayasa Mahkemesi temsilcisi, cumhurbaşkanının bölgelerdeki temsilcileri gibi), cumhurbaşkanı nezdinde çocuk hakları yetkilisi, protokol başkanı, Güvenlik Konseyi sekreteri gibi çok sayıda bürokrat ve teknokratlardan oluşmaktadır (Баглай, 2007:481).

Başkanlık idaresi içinde çeşitli yönetim birimlerine bölünmüş ve görev alanları tanımlanan yönetim daireleri de bulunmaktadır. Başkanlık idaresi nezdinde, Kontrol Dairesi (kanunların, cumhurbaşkanı kararlarının vb. uygulanıp uygulanmasını kontrol eder), Hukuk Dairesi (cumhurbaşkanına mevzuatla ilgili yardımcı olan daire), Dış Politika Dairesi (cumhurbaşkanına dış siyaset ile ilgili strateji geliştirilmesinde yardımcı olan daire), İç Politika Dairesi (iç siyaset ile ilgili cumhurbaşkanına yardımcı olan daire) ve Referentura Dairesi (cumhurbaşkanının yıllık mesajlarını, konuşmalarını, basın ve yayım işlerini yürüten daire) bulunmaktadır. Ayrıca iklim değişikliği ve kültürel varlıklarla ilgili çalışma grupları da başkanlık idaresi içinde yer alan diğer organlardır.

Devlet konseyi, Rusya Federasyonu'nun anayasal devlet organı olup cumhurbaşkanı tarafından oluşturulmaktadır. Danışma organı niteliğinde olan devlet konseyi, devlet organlarının koordineli çalışmasının sağlanması, iç ve dış siyasetin ana hatlarının belirlenmesi, ulusal öneme sahip konuların görüşülmesi, federal devlet ile federe birim arasındaki ilişkilerin görüşülmesi ve federatif düzeni ilgilendiren konular hakkında görüşlerin alınması, federe devletler ile federal devlet arasında çıkan uyuşmazlıkların çözülmesi için cumhurbaşkanının uzlaştırma siyasetinin görüşülmesi ve önerilerin sunulması, kadro politikalarının görüşülmesi, hükümetin bütçe uygulaması ile ilgili sunumlarının dinlenmesi gibi çok sayıda önemli konularda cumhurbaşkanına danışma niteliğinde öneriler sunan bir

organdır (Баглай, 2007:479). Devlet konseyinin başkanı cumhurbaşkanıdır. Devlet konseyinde, hükümet başkanı, Federasyon Konseyi başkanı, Devlet Duması başkanı, başkanlık idaresi başkanı, federe birimlerin yürütme organlarının en yüksek idarecilerinin bulunmasının yanı sıra, cumhurbaşkanı kararı ile mecliste grubu bulunan siyasi parti başkanları, yerel yönetim idarecileri ve diğer kişiler konseye üye olarak getirilebilirler. Devlet konseyi toplantıları kural olarak üç ayda bir yapılmaktadır. Ancak cumhurbaşkanının kararı ile olağanüstü toplantılar yapılabilmektedir. Devlet konseyinde kararlar görüşme ve istişareler sonucunda alınmaktadır. Konsey başkanının görüşü doğrultusunda herhangi bir konu hakkında oylama yapılabilmektedir. Oylama usulü yine başkan tarafından belirlenmektedir. Belli bir konu hakkında cumhurbaşkanı gerekli görmesi halinde kararname veya emirname düzenleyebilmektedir. Ayrıca kanuni düzenleme gereken bir konu hakkında uzlaşmaya varılması sonucunda cumhurbaşkanı ilgili konuyu kanun önerisi şeklinde Devlet Duması'na sunabilmektedir (Баглай, 2007:480).

Güvenlik konseyi, devlet konseyine benzer şekilde anayasal devlet organıdır. 1992 yılında oluşturulmuştur. Ülkenin güvenlik, savunma politikaları, askeri konular, silah üretimi, yabancı ülkelerle savunma sanayi konularında iş birliği, anayasal düzenin korunması, bağımsızlık ve toprak bütünlüğünü ilgilendiren konularda cumhurbaşkanının emri doğrultusunda hazırlık yapan ve cumhurbaşkanına danışma niteliğinde öneriler sunan bir organdır. Temel olarak, cumhurbaşkanına ülkenin bağımsızlığını ve bütünlüğünü sağlamasına yardımcı olmak, bu konularda politikalar üretmek, güvenlik ve muhtemel saldırılara ilişkin analizler gerçekleştirmek, cumhurbaşkanına olağanüstü hâl ilan etme veya kaldırma konusunda öneri sunmak gibi görevleri bulunmaktadır. Güvenlik konseyinde kararlar, cumhurbaşkanının belirlediği usule göre alınmaktadır. Konsey üyeleri eşit oy hakkına sahiptir. Alınan kararların cumhurbaşkanının onayı sonrasında yürürlüğe girmektedir. Devlet organları ile kamu görevlilerinin bu kararlara uymaları zorunludur. Cumhurbaşkanı gerekli görmesi halinde güvenlik konseyinde alınan kararların uygulanmasına ilişkin kararname veya emirname yayımlayabilmektedir. Çalışma ve toplantıları güvenlik konseyi başkanı yürütmektedir. Konseyin bir de sekreterliği bulunmaktadır. Sekreterlik, konseyin organizasyon işleri ile alınan kararlar doğrultusunda projeler geliştirmektedir (Авакьян, 2014:396-397).

Güvenlik konseyinin başkanı cumhurbaşkanıdır. Üyeleri sürekli üyeler ve sürekli olmayan üyeler şeklinde ikiye ayrılmakta ve cumhurbaşkanı tarafından atamaktadır. Sürekli üyeler arasında, hükümet başkanı, güvenlik konseyi başkan yardımcısı, sekreter, federal güvenlik servisi başkanı, başkanlık idaresi başkanı, Devlet Duması başkanı, Çevre Koruma, Ekoloji ve Ulaştırma sorumlu cumhurbaşkanı temsilcisi, içişleri bakanı, dışişleri bakanı, Federasyon Konseyi başkanı, dış istihbarat servisi başkanı, savunma bakanı bulunmaktadır. Sürekli olmayan üyeler arasında ise, bazı valiler, gümrük başkanı, silahlı kuvvetler (genelkurmay) başkanı, ulusal muhafızlar başkomutanı, cumhurbaşkanının bölge temsilcileri, Rusya Federasyonu başsavcısı, sivil savunma acil durumlar ve afet yönetimi bakanı, güvenlik konseyi sekreter yardımcısı, maliye bakanı, bazı belediye başkanları, adalet bakanı bulunmaktadır. Hemen belirtmek gerekir ki, yukarıda sayılan üyeler cumhurbaşkanı tarafından bir kararname ile değiştirilebilmekte ve duruma göre farklı kişiler güvenliğine üye olarak atanabilmektedir. Güvenlik konseyi kararlarını oy çokluğu ile almakta ve ancak cumhurbaşkanının onayı ile yürürlüğe girmektedir. Önemli konularda kararlar cumhurbaşkanı kararnameleri şeklinde alınırken, diğer konularda protokoller yapılmaktadır (Баглай, 2007:484).

Cumhurbaşkanlığı teşkilat yapısı içerisinde bir de komisyon ve sovyetler bulunmaktadır. Enerji, devlet kadrosu, yabancı ülkelerle savunma sanayi konusunda iş birliğinin sağlanması, hâkimlerin atanması gibi konularda komisyonlar bulunurken, yolsuzlukla mücadele, yerel yönetimlerin geliştirilmesi, insan hakları gibi konularda da çok sayıda sovyetler (konseyler) bulunmaktadır (Баглай, 2007:484).

Rusya Federasyonu'nda cumhurbaşkanının düzenleyici işlemleri olarak kararname ve emirname çıkarma yetkisi bulunmaktadır. Yürütme görevini yerine getirebilmek amacı ile cumhurbaşkanının düzenleyici işlemlerinden olan kararnamelerin bazılarının normatif karakter özelliği bulunurken, bazı kararnamelerinin böyle bir özelliği bulunmamaktadır (Мифтахов, 2019:172). Yani bazı kararnameleri normatif ve herkesi bağlar nitelikte iken, bazıları bu niteliğe sahip değildir. Cumhurbaşkanının diğer bir düzenleyici işlemi olan emirlerin ise, normatif karakteristik özelliği bulunmamaktadır (Özyurt, 2019:236). Bu bağlamda cumhurbaşkanının düzenleyici işlem yapabilme yetkisi Rusya anayasasının 90. maddesinde, "Rusya Federasyonu cumhurbaşkanı kararname ve emirler çıkarır. Rusya Federasyonu cumhurbaşkanının kararname ve emirleri Rusya Federasyonu'nun tamamında uygulanması zorunludur. Rusya Federasyonu cumhurbaşkanının kararname ve emirleri Rusya Federasyonu anayasasına ve kanunlarına aykırı olamaz" şeklinde hüküm altına alınmıştır. Anayasanın hükmünden de anlaşılacağı üzere, cumhurbaşkanının düzenleyici işlemleri olan kararname ve emirleri tüm ülkede geçerli ve herkesi bağlar niteliktedir. Cumhurbaşkanı tarafından çıkarılacak olan kararname ve emirlerin anayasa ve kanunlara aykırı olmaması gerekmektedir. Yani bu düzenleyici işlemler normlar hiyerarşisinde anayasa ve kanunların altında yer almaktadır.

Yukarıda ifade edildiği üzere, cumhurbaşkanının düzenleyici işlemlerinden olan kararnameler iki şekilde çıkarılmaktadır. Bunlardan biri normatif karakteristik özelliğine sahip olan kararnameler ve normatif özelliğe sahip olmayan kararnamelerdir. Normatif karakteristik özelliği olan kararnameler, toplumu tümünü ilgilendiren ve herkesi bağlayan düzenlemelerdir. Yani bu karakteristik özellikle çıkarılan kararnamelere herkesin uyması zorunludur. Bu bağlamda bir örnekle açıklayacak olursak, cumhurbaşkanı tarafından çıkarılan “15.06.2006 tarih ve 116 sayılı Terörle Mücadele Tedbirleri Hakkında” cumhurbaşkanı kararnamesi normatif karaktere sahip olan ve herkesi bağlar niteliği taşıyan kararnamedir. Ayrıca normatif karakteristik özelliğe sahip olmayan cumhurbaşkanının kararnamelerine örnek verecek olursak, federal yürütme organlarına atamaların yapılması, vatandaşlığa alınması veya vatandaşlıktan çıkarılması, unvanların verilmesi gibi hususlarda çıkarılan cumhurbaşkanı kararnamelerinin normatif karakteristik özelliği olmayan kararnamelerdir (Никулин, 2012:166-167).

Cumhurbaşkanının bir diğer düzenleyici işlemi olan emirlerinin ise, ifade edildiği üzere normatif karakteristik özelliği bulunmamaktadır. Emirler, genellikle bir işin gerçekleştirilmesi, belli bir yere finansal kaynakların aktarılması, teşekkür belgelerinin verilmesi, belli bir görevin yerine getirilmesi gibi konularda çıkarılmaktadır (Никулин, 2012:167). Ayrıca cumhurbaşkanının emirleri, yürütme organının çalışma düzenini ve işleyişinin nasıl gerçekleştirileceği ile de çıkarılabilmektedir. Bu anlamda cumhurbaşkanı tarafından çıkarılan emirler, daha çok özel konulu işlemler için çıkarılmaktadır. Federal bütçe, vergi ve harçlar, finans, kur, kredi ve gümrük, temel hak ve özgürlükler, idari yapı, seçim kuralları gibi birçok konu sadece federal kanunla düzenlenebileceğinden cumhurbaşkanı bu konularda kararname veya emirler çıkaramamaktadır. Zira kanunla düzenlenmesi gereken bir alanda kararnamenin hükümleri değil kanun hükümleri geçerlidir (Erdem, 2017:197). Cumhurbaşkanı tarafından çıkarılan düzenleyici işlemlerin, devlet sırrı veya diğer gizlilik niteliği taşıyan konular hariç yayımlanması zorunludur. Bu düzenleyici işlemler, imzalandığı tarihten itibaren 10 gün içinde yayımlanmaktadır. Norm karakteristik özelliği taşıyan kararnameler ise, yayımlandığı tarihten itibaren 7 gün sonra tüm ülkede aynı anda yürürlüğe girmektedir. Diğer düzenleyici işlemler ise, yayımlandığı gün yürürlüğe girmektedir (Баргай, 2007:478). Belirtmek gerekir ki, cumhurbaşkanı tarafından çıkarılan düzenleyici işlemlerin yürürlüğe gireceği tarih farklı olarak da belirlenebilmektedir.

Hükümet (Bakanlar Kurulu)

Rusya Federasyonu hükümeti, yürütme kuvvetinin ikinci kanadını oluşturmasıyla birlikte, cumhurbaşkanı, Federal Meclis ve bağımsız mahkemeler ile birlikte devlet otoritesini kullanan bir kolektif organdır. Rusya anayasasına göre hükümet, yürütme yetkisini cumhurbaşkanının genel idaresinde kullanan bir organdır. Hükümet, başbakan, başbakan yardımcıları ve federal bakanlardan oluşmaktadır. Cumhurbaşkanı doğrudan bağlı olan federal yürütme organları dışında kalan tüm organların faaliyetlerinden ve genel idaresinden sorumludur (R.F. Anayasası, Md. 110). Rusya Federasyonu hükümeti, her ne kadar yürütmenin bir kanadı ve yürütmeden sorumlu bir organı olarak nitelendirilse de uygulamada cumhurbaşkanına bağlı ve onun emirleri doğrultusunda hareket etmektedir. Hükümet üyelerinin atanmasında ve görevden alınmasında son söz cumhurbaşkanındır. Yine ülkenin yürütme yetkisi dâhilinde olan iç ve dış politikaların uygulanmasında ve oluşturulmasında cumhurbaşkanının tavrı belirleyici olmaktadır. Cumhurbaşkanı ile hükümet arasında belli bir konuda fikir ayrılığının yaşanması durumunda devlet başkanının kararları belirleyicidir. Cumhurbaşkanı, hükümetin toplantılarına başkanlık etmek ve hükümet üyelerine emir ve talimat verme yetkisi de bulunmaktadır. Bununla birlikte, Rusya’da yürütme organının yapısı her ne kadar başbakanın önerisi üzerine şekillense de cumhurbaşkanı yürütmenin yapısına ilişkin her türlü değişiklik yapma yetkisini elinde bulundurmaktadır. Bu bağlamda Rusya’da cumhurbaşkanı, kuvvetler üstü bir konumda olması ve kuvvetler arasında iş birliğinin sağlamakla yükümlü görevinin bulunması dolayısıyla yürütme içinde yer alması da hükümet, cumhurbaşkanının emirleri ve direktifleri doğrultusunda hareket etmektedir. Zira bu husus anayasanın 113. maddesinde, “Başbakan, anayasanın, federal kanunların, cumhurbaşkanının kararnameleri, emirleri ve talimatları doğrultusunda hükümet faaliyetlerini yerine getirir. Başbakan, cumhurbaşkanına karşı hükümetin sorumluluklarının yerine getirilmesinden, kişisel sorumludur” şeklinde açıkça belirtilmiştir.

Rusya Federasyonu’nda hükümetin kurulmasında ve üyelerinin belirlenmesinde en önemli yetki ve rol cumhurbaşkanındır. Hükümet başkanı (başbakan), Devlet Duması’nın onayı ile cumhurbaşkanı tarafından atanmaktadır (Юсубов ve Макарецев, 2015:118). Başbakan adayını gösterme yetkisi yine cumhurbaşkanına aittir. Başbakanın adaylığına ilişkin teklif, yeni seçilen cumhurbaşkanının göreve başlamasından veya hükümetin istifa etmesinden sonra en geç iki hafta içinde ya da Devlet Duması’nın önerilen başbakan adayını reddetmesinden yahut cumhurbaşkanının başbakanı görevden alması veya başbakanın istifa etmesinden sonrası bir hafta içinde Devlet Duması’na sunulmaktadır (R.F. Anayasası, Md. 111/2). Devlet Duması’nda önerilen aday bir hafta içinde görüşülmekte ve toplam üye sayısının çoğunluğunun (en az 226) oyu ile karar verilmektedir. Önerilen aday Devlet Duması tarafından onaylanması halinde cumhurbaşkanı ilgili aday başbakan olarak atamaktadır (Никулин, 2012:207).

Devlet Duması önerilen adayı reddetmesi halinde ise, cumhurbaşkanı başka bir adayı veya daha önce göstermiş olduğu aynı adayı tekrar Devlet Duması'na onay alması için sunmaktadır. Devlet Duması, önerilen başbakan adayını üst üste üç defa reddetmesi halinde, cumhurbaşkanı ilgili adayı Devlet Duma'sının onayı olmadan başbakan olarak atayabilmekte ve Devlet Duması'nı feshederek, ilgili meclisin seçimlerinin yenilenmesine karar verebilmektedir (R.F. Anayasası, Md. 111/4).

Cumhurbaşkanı tarafından ataması gerçekleştirilen başbakan, anayasanın 112. maddesine göre, başbakan yardımcıları ile anayasanın 83. maddesinin 11 (D1) fıkrasında belirtilen federal bakanlar (savunma, devlet güvenliği, içişleri, adalet, dışişleri, olağanüstü hâl ve kamu güvenliği ile ilgili bakanlıklar) hariç, diğer federal bakanların onaylanması için Devlet Duması'na adaylarını sunmaktadır. Devlet Duması başbakan tarafından önerilen adayları toplam üye sayısının çoğunluğunun (en az 226) oyu ile onaylaması halinde, cumhurbaşkanı ilgili bakan adaylarını atamasını gerçekleştirmektedir. Başbakan tarafından önerilen adaylar Devlet Duması tarafından reddedilmesi halinde ise, başbakan aynı adayları ya da başka adayları onay için tekrar Devlet Duması'na sunmaktadır. Devlet Duması önerilen adayları üç kez üst üste reddedilmesi durumunda cumhurbaşkanı, başbakanın önerdiği başbakan yardımcılığı ile anayasanın 83. maddesinin 11 (D1) fıkrasında belirtilen federal bakanlar (savunma, devlet güvenliği, içişleri, adalet, dışişleri, olağanüstü hal ve kamu güvenliği ile ilgili bakanlıklar) hariç, diğer federal bakanları Devlet Duması'nın onayı olmadan atamasını gerçekleştirebilmekte ve Devlet Duması'nı feshederek, ilgili meclisin seçimlerinin yenilenmesine karar verebilmektedir.

Yukarıda belirtildiği gibi başbakan, cumhurbaşkanı tarafından atanmak üzere, anayasanın 83. maddesinin 11 (D1) fıkrasında sayılan federal bakanların dışında kalan diğer bakanların Devlet Duması'na önermektedir. Anayasasının 83. maddesinin 11 (D1) fıkrasında yer alan savunma, devlet güvenliği, içişleri, adalet, dışişleri, olağanüstü hâl ve kamu güvenliği ile ilgili bakanlıkların atanması ise, doğrudan cumhurbaşkanı tarafından, kendi isteği doğrultusunda Federasyon Konseyinin görüşü alındıktan sonra gerçekleştirilmektedir (06.11.2020 tarih ve 4 sayılı Federal Anayasal Kanun, Md. 10/2-3). Yani ilgili bakanların atanma sürecinde başbakanın herhangi bir rolü bulunmamaktadır. Cumhurbaşkanı sözü edilen bakanlıklar için atanacak olan bakan adayları ile ilgili onları karakterize eden bir dosya hazırlamakta ve Federasyon Konseyine sunmaktadır. Federasyon Konseyi en geç bir hafta içinde önerilen adayla ilgili kendi görüşlerini içeren bir dosya hazırlamakta ve cumhurbaşkanına geri göndermektedir. Cumhurbaşkanının konsey görüşüne uyma zorunluluğu bulunmamaktadır. Bu şekilde bakanlıklara atamalarının gerçekleştirilmesi ile de hükümet kurulmuş olmaktadır.

Başbakan, başbakan yardımcısı ve federal bakan olarak atanabilmek için, Rusya Federasyonu vatandaşı olması, 30 yaşını doldurması, başka devlet vatandaşlığının bulunmaması ve başka ülkede sürekli ikamet edebileceğine dair belgelerinin de olmaması gerekmektedir. Bununla birlikte, hükümet üyeliğine aday olabilmek için, Rusya toprakları dışında yer alan yabancı bankalarda hesabının bulunmaması ve bu bankalarda para/değerli eşyaların saklanmaması gerekmektedir (R.F. Anayasası, Md. 110). 06.11.2020 tarih ve 4 sayılı Federal Anayasal Kanununun 6. maddesinin 2. fıkrasına göre, Rusya toprakları dışında yer alan yabancı bankalarda hesabının bulunmaması ve bu bankalarda para/değerli eşyaların saklanmaması gerektiği şartı hükümet üyeliğine aday olacak kişilerin eşleri ve reşit olmayan çocukları içinde de geçerlidir. Ayrıca sözü edilen kanuna göre, hükümet üyelerinin öğretim üyeliği ile sanatsal faaliyetler hariç ticari ve diğer kazanç getirici faaliyetlerde bulunmaları da yasaklanmıştır.

Rusya Federasyonu yönetim sisteminde hükümet, ülke siyasetinin saptanmasından daha çok uygulayıcısı konumundadır. Görev ve yetkileri de ona göre şekillenmiştir. Hükümetin görevleri genel olarak iç siyasete yönelik olup, cumhurbaşkanının genel idaresinde yerine getirilmektedir. Rusya'da kuvvetlerin üstünde ve devletin başı niteliğinde olan cumhurbaşkanı, ülkenin genel siyasetini saptamakta ve hükümet, bu belirlenen politikalara göre kendi programlarını oluşturmaktadır. Zira hükümetin güven oylaması sırasında Devlet Duması'na sunduğu program, cumhurbaşkanının belirlediği genel siyaseti uygulayacak bir eylem planı niteliğindedir (Abdullayev, 2008:122). Bu bağlamda Rusya Federasyonu hükümeti yukarıda sıralanan görev ve yetkilerini yerine getirirken öncelikle cumhurbaşkanı tarafından belirlenen politikaları göz önünde bulundurmakta ve ona göre de kendisine tanınan görev ve yetkilerini yerine getirmektedir. Bununla birlikte hükümetin görev ve yetkisi dâhilinde olan herhangi bir konu, cumhurbaşkanı tarafından onaylanmadığı takdirde gerçekleştirilmesi neredeyse imkânsızdır. Çünkü hükümetin başı her ne kadar başbakan olarak kabul edilse de cumhurbaşkanının gücü ve yetkisi tüm kararlarını iptal etmeye ve gerekli olması halinde de ilgilileri görevden uzaklaştırmaya yetmektedir.

Rusya Federasyonu hükümeti, anayasanın, federal kanunların, cumhurbaşkanı kararlarının, kararlarının, emirlerinin ve talimatlarının yerine getirilmesi ve uygulanması için kararname ve emirler çıkarabilir ve bunların yerine getirilmesini sağlar. Hükümet tarafından çıkarılan kararname ve emirler Rusya Federasyonu'nun tamamında geçerli olup, gerçek ve tüzel kişileri bağlamaktadır. Hükümet tarafından çıkarılan kararname ve emirlerin, anayasaya, federal kanunlara, cumhurbaşkanının kararlarıyla emirlerine aykırı olması durumunda cumhurbaşkanı tarafından iptal edilebilmektedir (R.F. Anayasası, Md. 115). Norm değer karakteristik özelliğine sahip hükümetin

düzenleyici işlemleri kararname şeklinde yayımlanırken, bu özelliğe sahip olmayan işlemler emirler şeklinde yayımlanmaktadır (Юсyбов ve Макаpцев, 2015:134). Yani kararname şeklinde çıkarılan hükümetin düzenleyici işlemleri, norm değer özelliğinde iken, emir şeklinde çıkarılan düzenlemelerin böyle bir özelliği bulunmamaktadır. Bu bağlamda kararnameler herkesi (kanunlarda olduğu gibi) süresiz olarak bağlarken, emirler belli bir konunun hızlıca yerine getirilmesi için çıkarılmakta ve sadece o konuyla ilgilileri bağlamaktadır.

Hükümetin düzenleyici işlemleri, başbakan tarafından imzalanmaktadır. İnsan hak ve özgürlüklerini ilgilendiren ve federal yürütme organ ve kuruluşlarının yasal statülerini ilgilendiren düzenlemeler yayımlanmasının ardından yedi gün içinde yürürlüğe girmektedir. Bunların dışındaki konularda yapılan düzenlemelerin yürürlüğe girme tarihi, başka bir usul öngörülmemiş ise yayımlanma tarihidir. Devlet sırrı niteliği taşıyan veya gizli olması gereken diğer düzenleyici işlemler ise, başbakan tarafından imzalandığı tarihte yürürlüğe girmektedir. Hükümetin bu düzenleyici işlemlerine karşı yargı yolu açık olup, itirazlar yayım tarihinden itibaren 15 gün içinde yapılabilmektedir (Алешкова ve Марокко, 2014:332-333).

Rusya Federasyonu hükümetinin hem cumhurbaşkanına hem de Devlet Duması'na karşı sorumluluğu bulunmaktadır. Anayasanın 117. maddesinin 3. fıkrasına göre, Devlet Duması toplam üye sayısının çoğunluğunun (en az 226) oyu ile hükümete güvensizlik oyu verebilmektedir. Ancak cumhurbaşkanı, Devlet Duması tarafından hükümete verilen güvensizlik oyu ile hükümeti görevden almak zorunda değildir. Bu karar tamamen cumhurbaşkanının takdirine bırakılmıştır. Yani cumhurbaşkanı, Devlet Duması tarafından hükümete verilen güvensizlik oyuna katılarak hükümeti görevden alabileceği gibi, bu karara katılmayarak hükümetin görevine devam etmesini de temin edebilmektedir. Bu durumda Devlet Duması'nın hükümete verdiği güvensizlik oyu "hoşnutsuzluk beyanı" dışında başka bir anlam ifade etmemektedir (Özyurt, 2019:139). Fakat Devlet Duması üç ay içinde hükümete tekrar bir güvensizlik oyu verirse, bu durumda cumhurbaşkanının ya hükümetin görevine son vermek ya da Devlet Duması'nı feshederek, seçimlerin yenilenmesine karar vermek dışında başka bir seçeneği kalmamaktadır.

Rusya Federasyonu hükümet sisteminde başbakanın da Devlet Duması'ndan güvenoyu isteme yetkisi bulunmaktadır. Anayasanın 117. maddesinin 4. fıkrasına göre başbakan, yedi gün içinde görüşülmek üzere Devlet Duması'ndan güvenoyu isteminde bulunabilmektedir. Eğer Devlet Duması bu isteme karşı hükümete güvensizlik oyu verirse, cumhurbaşkanı yedi gün içinde ya hükümeti görevden alabilmekte ya da Devlet Duması'nı feshederek, seçimlerin yenilenmesine karar verebilmektedir. Hemen belirtelim ki, başbakanın Devlet Duması'ndan güvenoyunun ilk isteminde, cumhurbaşkanı bunların hiçbirini yapmayarak organların görevlerine devam etmesine de karar verebilmektedir. Ancak başbakan üç ay içinde Devlet Duması'ndan tekrar (ikinci kez) güvenoyu ister ve Devlet Duması güvensizlik oyu verirse, bu durumda cumhurbaşkanının sadece iki seçeneği kalmaktadır. Birinci seçenek hükümetin görevine son vermek, ikincisi de Devlet Duması'nı feshederek, seçimlerin yenilenmesine karar vermektir.

Görüldüğü gibi, Rusya'da oluşturulan sistemde, meclisin hükümete güvensizlik oyu verme hakkı, hükümetin (başbakanın) de güvenoyu isteme hakkı bulunmaktadır. Bu durumda ilginç manzara ortaya çıkmaktadır. Şöyle ki, Devlet Duması hükümete güvensizlik oyu vermesi halinde ancak cumhurbaşkanının kabul etmesi durumunda düşmektedir. Cumhurbaşkanının Devlet Duması ile aynı fikirde olmadığı durumlarda hükümeti güvensizlik oylamasıyla düşürmek mümkün gözükmemektedir. Ayrıca üç ay içinde Devlet Duması hükümete ikinci bir güvensizlik oyu vermesi halinde hal daha da karmaşık bir duruma evrilmektedir. Çünkü bu durumda cumhurbaşkanının ya hükümeti görevden almak ya da Devlet Duması'nı feshederek, seçimlerini yenilenmesine karar vermektен başka bir seçeneği kalmamaktadır. Hükümetin düşürülmemesinde kararlı bir cumhurbaşkanının, meclisi feshetmesi halinde, seçimlerin ardından oluşacak Devlet Duması ile hükümetin uzlaşarak görevlerine devam etmelerinin de garantisi bulunmamaktadır. Çünkü Devlet Duması'nın nasıl oluşacağı ancak seçimlerin ardından belli olmaktadır. Yani kısaca Devlet Duması ile hükümet seçimlerden sonra da bir çatışma veya uzlaşmama ortamında çalışmalarına devam etmek zorunda kalabilecektir. Zira 2020 yılında Rusya anayasasında yapılan değişiklikle, yukarıda belirtilen ve anayasanın 117. maddesinin 3. ve 4. fıkrasında düzenlenmiş olan nedenlere bağlı olarak feshedilen Devlet Duması'nın yapılan yeni seçimlerinin ardından bir yıl geçmedikçe tekrar feshedilmesi yasaklanmıştır. Bununla birlikte başbakanın atanma sürecinde cumhurbaşkanı tarafından Devlet Duması'na sunulan ve üç kez reddedilen adayın cumhurbaşkanı tarafından atanması halinde Devlet Duması'nın da hükümete bir yıl içinde güvensizlik oyu veremeyeceği düzenlenmiştir (R.F. Anayasası, Md. 117/6). Yani söz konusu durumun gerçekleşmesi halinde iki organdan biri istifa (fesih kararı almadıkça) etmedikçe veya cumhurbaşkanı tarafından hükümet görevden alınmadıkça bir yıl boyunca birlikte çalışmaları mecburi bir hal olmaktadır.

Yukarıda belirtildiği gibi, hükümet Devlet Duması'nın yanı sıra cumhurbaşkanına karşı da sorumludur. Yani cumhurbaşkanı anayasanın 117. maddesinin 2. fıkrasına göre, hükümeti doğrudan görevden alabilmektedir. Rusya anayasasında hükümetin görev süresine ilişkin herhangi bir düzenlemeye

yer verilmemiştir (Баглай, 2007:618). Fakat anayasanın 116. maddesine göre, hükümet yeni seçilen cumhurbaşkanına karşı istifasını sunması zorunludur. Bu durumda cumhurbaşkanının görev süresi altı yıl olduğuna göre, hükümet de en fazla bu süreyi aşmayacak şekilde görev yapabilmektedir.

YARGI ORGANI

Rusya Federasyonu'nda yargı, yasama ve yürütme gibi bağımsız bir organdır. Rusya anayasasında yargı organı 7. bölümde düzenlenmiş olup, 118. maddenin 1. fıkrasına göre, “Adalet, sadece mahkemeler tarafından sağlanır” şeklinde belirtilmiştir. Anayasanın ilgili hükmünde adaletin, sadece mahkemeler tarafından sağlanacağı ifadesine yer verilmiş ise de bu hüküm aynı zamanda yargı yetkisinin de mahkemelere ait olduğu şeklinde anlaşılabilir. Rusya’da yargı yetkisi ancak anayasada ve federal kanunlarda belirtilen mahkemeler tarafından kullanılmasyla birlikte, diğer organ ve kişilerin bu yetkiyi kullanmaları yasaklanmıştır (Юсубов ve Макарецев, 2015:145). Rusya’da yargı yetkisi, anayasal, sivil, arbitraj (tahkim), idari ve cezai yargı işlemleriyle gerçekleştirilmesiyle birlikte, yargı sistemi, anayasa ve federal kanunlarla belirlenmektedir. Ülke yargı sistemi içinde Anayasa Mahkemesi, Yüksek Mahkeme, federal genel yargı mahkemeleri, arbitraj mahkemeleri ve federe birim sulh mahkemeleri bulunmaktadır. Olağanüstü mahkemelerin kurulması ise, anayasa tarafından yasaklanmıştır (R.F. Anayasası, Md. 118/2-3). Rusya Federasyonu Yargı Sistemine İlişkin Federal Anayasal Kanununa göre, ülkede özel mahkemeler kurulabilmektedir. Özel mahkemelerin kurulması ancak ilgili kanunda değişiklik yapılması ile mümkündür (Баглай, 2007:653). Günümüzde ise Rusya’da özel mahkeme olarak bilinen “Fikri Mülkiyet Mahkemesi” bulunmaktadır.

Rusya’da hiçbir mahkemenin federal kanun dayanağı olmadan kaldırılması veya kurulması mümkün değildir. Ayrıca anayasa ile kurulan mahkemelerin ise, ancak yapılacak anayasa değişikliği ile kaldırılması mümkündür (Баглай, 2007:652). Anayasaya göre, ülkede yargı teklifi ilkesi bulunmaktadır. Bu bağlamda hiçbir federe birim bu teklifi bozacak bir düzenleme girişiminde bulunamaz ve var olan düzenlemelerin dışına çıkamaz (Özyurt, 2019:150).

Anayasa, mahkemelere hâkim olarak atanabilmek için bazı genel şartları düzenlemektedir. Buna göre hâkimler, Rusya Federasyonu vatandaşları olmaları, 25 yaşını doldurmaları, hukuk alanında yükseköğrenim görmeleri, bu alanda en az beş yıl tecrübeye sahip olmaları, Rusya vatandaşlığı dışında başka bir vatandaşlığının bulunmaması veya yabancı bir devlette sürekli ikamet edebileceğine dair oturma belgesinin bulunmaması gerekmektedir. Ayrıca hâkim olarak atanacak kişilerin Rusya toprakları dışında yer alan yabancı bankalarda hesap açmaları ve para/değerli eşyaları bu bankalarda saklamaları yasaklanmıştır. Anayasa, bu şartlara ilaveten federal kanunla hâkim olarak atanacak kişilerden farklı özelliklerin belirlenebileceğini hüküm altına almıştır (R.F. Anayasası, Md. 119). Yüksek yargı hâkimleri için bazı farklı şartlar da ilgili federal kanunlarla aranmaktadır. Buna göre, Yüksek Mahkemeye hâkim olarak atanmak için 35 yaşını doldurmuş olmakla birlikte, on yıl mesleki deneyime sahip olmak gerekmektedir. Anayasa Mahkemesi üyeliğine seçilmek için ise, 40 yaşını doldurmak ve on beş yıl mesleki deneyime sahip olma şartı aranmaktadır (Баглай, 2007:658).

Rusya Federasyonu'nda hâkimler bağımsız ve tarafsızdırlar. Bu düzenleme anayasanın 120. maddesinde, “Hâkimler bağımsızdırlar ve sadece Rusya Federasyonu Anayasasına ve federal kanunlarına tabidirler” şeklinde hüküm altına alınmıştır. Bu hüküm hâkimlerin görevlerini yerine getirirken, bağımsızlıklarını ve tarafsızlıklarını garanti altına alan temel düzenlemedir (Юсубов ve Макарецев, 2015:145). Hâkimlerin bağımsızlığının teminat altına alınması, görevlerini yerine getirdiği sırada hiç kimsenin müdahalede bulunamayacaklarını da ifade etmektedir. Bu bağlamda hâkimler görüşülen davalar hakkında kanunların öngördüğü durumlar dışında hiç kimsenin incelemesine sunmakla yükümlü olmadıkları gibi dava hakkında herhangi bir açıklama yapmak zorunda da değildirler (Баглай, 2007:662).

Bu düzenlemenin yanı sıra anayasanın 121. maddesi ile hâkimlerin değiştirilemeyeceği ve federal kanunlarda öngörülen durumlar dışında görevlerine son verilemeyeceği hüküm altına alınmıştır. Hâkimlere tanınan bu teminat gerçek anlamda bağımsızlık ve görevlerinde istikrarın garantisidir. Hâkimler tanınan bu teminat ile görevden alınma veya görev yeri değişikliği korkusu olmadan mesleklerini icra edebilirler ve kararlarını bağımsız bir şekilde herhangi bir etki altında kalmadan açıklarlar (Юсубов ve Макарецев, 2015:146). Bu bağlamda yargıçların görevleri sadece prosedürlere uygun olarak (emeklilik, sağlık vb.) federal kanunların öngördüğü esaslara dayanarak sonlandırılır.

Anayasanın 122. maddesi hâkimlerin dokunulmaz olduklarını ve federal kanunların öngördüğü durumlar dışında cezai yargılamalarının yapılamayacağı hâkimleri garanti altına alan bir diğer teminattır. Bu kapsamda hâkimler görevlerini yerine getirirken anayasal bir koruma ile donatılmışlardır. Hâkimlerin dokunulmazlığı kişisel anlamda bir ayrıcalık olmayıp, kişiye değil statüye bağlıdır. Yani kişisel anlamda bir korumadan ziyade yargı yetkisinin tam ve sağlıklı kullanılmasını temin etmek amacıyla verilen bir teminattır. Bu anlamda dokunulmazlık, hâkimlik mesleğini icra edilmesini temin etmeye yöneltilmiş olmakla birlikte, hâkimlerin karar ve fiillerinin de denetlenmesi gerekmektedir. Aksi durumda hukuk devleti ile bağdaşmayacak keyfi uygulamaların ortaya çıkması mümkün olacaktır. Bu

bakımdan hâkimlerin dokunulmazlıklarının hâkimlerin fiil ve kararlarının denetlenmesi yönünde mekanizmaların bulunmasını engellemediği ifade edilmektedir (Özyurt, 2019:151).

Mahkemelerin şeffaflığını sağlamak adına anayasa, bütün davaların açık bir şekilde görüleceğini ve sadece federal kanunların öngördüğü durumlarda (devlet sırrı, ticari sır vb. durumlarda) kapalı olarak yapılabileceğini hüküm altına almıştır. Bununla birlikte, ceza davalarında yargılanan şahsın katılmadığı davaların da federal kanunların öngördüğü durumlar dışında yapılmasına yasak getirilmiştir (Юсубов ve Макарецев, 2015:149). Diğer yandan, yargılama süreçlerinin çekışmeli olarak her iki tarafın eşitliği ilkesi çerçevesinde yapılması anayasada öngörülmüştür (R.F. Anayasası, Md. 123). Bununla birlikte yargıçlar, tüm yargılama süreçlerinde, anayasayı, federal anayasal kanunları, federal kanunları, ülkenin kabul etmiş olduğu uluslararası hukuk normlarını ve taraf olduğu anlaşmaları göz önünde bulundurmaları zorunludur (Özyurt, 2019:150). Bunların yanı sıra belirtmek gerekir ki, yargının tarafsızlığı ilkesi çerçevesinde yargıçların, herkese aynı muamele ile yaklaşmaları, din, ırk, cinsiyet, sosyal düzey farkı gözetmeksizin davaları kanunların öngördüğü şekilde görmeleri ve tarafların statülerine, varlıklarına, siyasi görüşlerine, belli bir birlik üyeliklerine (zümreye) bakmaksızın dava süreçlerini yürütmeleri ve kararlarını ona göre vermeleri gerekmektedir (Марокко ve Алешкова, 2014:361). Ayrıca Rusya anayasası, yargının bağımsızlığını ve tarafsızlığını sağlamak için yargı organlarının bütün finansal giderlerini devlet bütçesi tarafından sağlanacağını açık bir şekilde hüküm altına almıştır.

Anayasa Mahkemesi

Rusya Federasyonu'nun yüksek yargı organları arasında sayılan Anayasa Mahkemesi, anayasa tarafından ortaya konulan düzenin en önemli koruyucusudur. Yargı organları arasında en tepede yer alan mahkeme, anayasanın tüm ülkede uygulanmasını ve bu uygulamanın kontrolünü sağlayan organdır. Anayasa Mahkemesi diğer organlardan bağımsız olarak kendisine tanınan görevlerini yerine getirmesiyle birlikte, çok kapsamlı yetkilerle donatılmıştır (Никулин, 2012:230). Anayasa Mahkemesi diğer mahkemelerden farklı olarak anayasada temel görevleri tek tek sıralanan yalnız mahkemedir. Bu yüksek mahkemenin yetkileri, oluşumu ve faaliyetleri anayasa ile federal anayasal kanunla belirlenmektedir.

Anayasa Mahkemesi 2020 yılına kadar 19 üyeden oluşmuştur. 2020 yılında yapılan anayasa değişikliği ile mahkemenin toplam üye sayısı 11'e düşürülmüştür. Anayasa Mahkemesinin üyeleri cumhurbaşkanının önerisi üzerine Federasyon Konseyi tarafından atanmaktadır. Cumhurbaşkanına aday teklif etme hakkı, Federasyon Konseyi senatörlerine, Devlet Duması milletvekillerine, federe birimlerin yasama organlarına, yüksek yargı organlarına, federal hukuk departmanlarına, hukuk topluluklarına, hukuk bilim ve eğitim kurumlarına tanınmıştır (Никулин, 2012:231). Hemen belirtmek gerekir ki, bu teklifler sadece öneri niteliğindedir. Cumhurbaşkanı kendisine gelen teklifleri Federasyon Konseyine aday olarak önerebileceği gibi, önermeme yetkisine de sahiptir.

Bir başkan, bir başkan yardımcısı ve 9 üyeden (toplam 11) oluşan Anayasa Mahkemesine yargıç olarak atanabilmek için, Rusya Federasyonu vatandaşlığının bulunması, 40 yaşını doldurmuş olması, hukuk alanında en az 15 yıl çalışmış olması ve kötü şöhrete sahip olmaması gerekmektedir. Ayrıca Rusya Federasyonu'nda sürekli ikamet etmesi ve farklı bir devlet vatandaşlığının veya başka bir ülkede sürekli ikamet edebileceğine dair belgesinin bulunmaması gerekmektedir (21.07.1994 tarih ve 1 sayılı Federal Anayasal Kanun Md. 8). Cumhurbaşkanı tarafından Anayasa Mahkemesi üyeliği için Federasyon Konseyine önerilen adayların görüşülmesi, önerinin geldiği tarihten itibaren on dört gün içinde gerçekleştirilmektedir. Federasyon Konseyi, adayları ayrı ayrı görüşmekte ve gizli oylama ile seçimleri yapmaktadır. Oylama sonucunda toplam üye sayısının çoğunluğunun oyunu alan aday seçilmiş sayılmaktadır (21.07.1994 tarih ve 1 sayılı Federal Anayasal Kanun, Md. 9).

Anayasa Mahkemesi üyelerinin görev süresine ilişkin bir sınırlama getirilmemiştir. Ancak üyeler 70 yaşına geldiklerinde emekliliğe ayrılmaları zorunludur. Başkan için bu yaş sınırlaması istisna olarak sayılmıştır. Yani mahkeme başkanı 70 yaşına gelmiş olsa bile görevini sürdürebilmektedir. Başkan yardımcısı için ise, yaş sınırlaması 76 olarak belirlenmiştir (21.07.1994 tarih ve 1 sayılı Federal Anayasal Kanun, Md. 12). Anayasa Mahkemesi yargıçlarının, Devlet Duması milletvekili, Federasyon Konseyi senatörü ve diğer temsil organlarına üye olmaları yasaklanmıştır. Ayrıca başka bir kamusal hizmet yapmaları da mümkün değildir. Bununla birlikte akademik çalışmalar hariç, yargıçların ticaretle uğraşmaları ve diğer gelir getirici faaliyetleri bulunmaları yasaklanmıştır. Yargıçların, siyaset yapmaları mümkün olmamakla birlikte, geniş bir yasaklar listesi bulunmaktadır. Bu bağlamda, hâkimlerin siyasi partiye üye olmaları, herhangi bir şekilde siyaset yapmaları, siyasi kuruluşlara katılmaları, bunlara maddi veya fiili olarak destek vermeleri ve siyasi propagandalarının gerçekleştirmeleri yasaktır. Siyasi bir amaç gütmeyen kuruluşlarda da görev almaları bu yasaklamalar dâhilindedir (Барлаш, 2007:678-679). Anayasa Mahkemesi üyelerinin dokunulmazlıkları mevcuttur. Yargıçların, federal kanunların öngördüğü durumlar dışında, görevleri sırasında veya sonrasında tutuklanmaları veya sorguya çekilmeleri yasaktır.

Anayasa Mahkemesi başkanı ve başkan yardımcısı, cumhurbaşkanının önerisi üzerine yine Federasyon Konseyi tarafından seçilmektedir. Görev süreleri altı yıldır. Süresi dolanların tekrar

seçilmeleri mümkündür (21.07.1994 tarih ve 1 sayılı Federal Anayasal Kanun Md. 23/1-3). Anayasa Mahkemesi en az sekiz üyenin katılımı ile toplanmaktadır. Kararlar açık olarak alınmasıyla birlikte, üyeler çekimser oy veremeyecekleri gibi oy vermekten de kaçınmazlar. Yapılan oylamalar sonucunda çoğunluktan farklı oy veren üyelerin, gerekçeli kararlarını yazma haklarını saklı tutulmuştur. Mahkeme kararları resmî gazetenin yanı sıra Rusya Federasyonu Anayasa Mahkemesi Gazetesi'nde de yayımlanmaktadır. Yani tüm kararları kamuoyuna açıktır. Alınan kararların uygulanması için özel bir süre öngörülmemiş ise, kararın yayımlanmasının ardından uygulanması gerekmektedir. Anayasa Mahkemesinin kararlarına itiraz edilmesi veya yeniden incelenmesi için farklı bir kuruma başvurulması mümkün değildir (Özyurt, 2019:167). Bu bağlamda mahkemenin kararları kesin olup, tüm kamu kurum ve tüzel/gerçek kişileri bağlamaktadır.

Anayasa Mahkemesinin görev ve yetkileri anayasanın 125. maddesinde tek tek liste halinde sıralanmıştır. Mahkemenin anayasanın 104. maddesine göre, kendi yetki alanına ilişkin kanun önerisi verme yetkisi bulunmaktadır. Anayasa Mahkemesinin anayasa tarafından düzenlenmeyen ve federal anayasal kanunlarca verilen diğer görev ve yetkileri de bulunmaktadır. Bu görev ve yetkilere bir örnek verecek olursak Anayasa Mahkemesi, cumhurbaşkanının önerisi üzerine ülkede gerçekleştirilen referandumların usulüne uygun yapıp yapılmadığını denetleme yetkisine sahiptir (Никулин, 2012:231).

Anayasa Mahkemesinin kararları kesindir. Bu kararlara ilişkin herhangi bir başka mahkemeye başvuru imkânı yoktur. Anayasa Mahkemesi tarafından anayasaya aykırı olarak tanımlanan düzenlemeler veya bu düzenlemelerin değişik hükümleri yürürlükten kalkmaktadır. Bununla birlikte, mahkeme tarafından anayasaya aykırı olarak sonucuna varılan uluslararası antlaşmaların da federasyonda yürürlüğe girmesi veya uygulanması mümkün değildir. Ayrıca Anayasa Mahkemesi tarafından yorumlanan herhangi bir düzenleme veya bu düzenlemelerin değişik hükümleri farklı bir şekilde yorumlanamamaktadır.

Yüksek Mahkeme

Rusya Federasyonu Yüksek Mahkemesi, medeni, ticari, cezai, idari ve diğer tüm davalar bakımından ülkede bulunan en yüksek yargı merciidir. Yüksek Mahkeme, bazı hukuki ve idari davalara ilk derece mahkemesi olarak görev yaparken, diğer hallerde federal kanunlarla kurulan mahkemelerin görmüş oldukları medeni, ticari, cezai, idari ve diğer davalarda istinaf, temyiz ve karar düzeltme mahkemesi sıfatıyla görev yapmaktadır. Bununla birlikte Yüksek Mahkeme, federasyonda bulunan tüm mahkeme faaliyetlerini denetleme görevini de yerine getirmektedir (Юсубов ve Макарецев, 2015:141). Toplamda 170 hâkimden oluşan Yüksek Mahkemenin üyeleri, cumhurbaşkanının önerisi üzerine Federasyon Konseyi tarafından atanmaktadır. Yüksek Mahkemenin; Genel Kurul (Plenum), Başkanlık Divanı (Prezidyum), İstinaf Kurulu, Dava Kurulları (Medeni Dava Kurulu, İdari Dava Kurulu, Cezai Dava Kurulu, Ekonomik Uyuşmazlıklar Dava Kurulu ve Askeri Dava Kurulu) ve Disiplin Kurulu şeklinde organları bulunmaktadır. Yüksek Mahkemenin başkanı, birinci başkan vekili ve başkan vekilleri cumhurbaşkanının önerisi ve Yüksek Hâkimler Kurulu'nun olumlu görüşü üzerine Federasyon Konseyi tarafından altı yıl için atanmaktadır. Süresi tamamlayanların tekrar atanmaları mümkündür (05.02.2014 tarih ve 3 sayılı Federal Anayasal Kanun, Md. 12-13). Yüksek Mahkeme üyelerinin görev süresine ilişkin herhangi bir sınırlama getirilmemiştir. Ancak 26.06.1992 tarih ve 3132-1 sayılı Rusya Federasyonu Hâkimlerin Statüsü Hakkında Kanunun 11. maddesine göre, 70 yaşına geldiklerinde emekliliğe ayrılmaları zorunludur. Bu zorunluluk Yüksek Mahkeme başkanı için söz konusu olmayıp, başkan vekilleri için yaş sınırlaması 76'dır.

Yüksek Mahkemenin Genel Kurulu, başkan, birinci başkan vekili, dava kurulları başkanları olan Yüksek Mahkeme başkan vekilleri ve Yüksek Mahkeme hâkimlerinden teşkil etmektedir. Başkanın daveti üzerine, Anayasa Mahkemesi başkanı/üyeleri, Rusya Federasyonu başsavcısı, adalet bakanı/yardımcıları, diğer mahkeme hâkimleri ve diğer kişilerin de katılmaları mümkündür. Genel Kurulun, genel mahkemelere açıklama yapma, görev alanlarıyla ilgili kanun önerisinde bulunma, içtüzük çıkarma, seçim gibi yargısal ve idari görevleri bulunmaktadır. Yüksek Mahkemenin Başkanlık Divanı ise, başkan, başkan vekilleri ve bazı Yüksek Mahkeme hâkimlerden oluşmaktadır. Yüksek Mahkemenin başkanı ile başkan vekili Başkanlık Divanının doğal üyeleridir. Diğer hâkimler (üyeler) ise, Yüksek Mahkeme başkanının önerisi üzerine, cumhurbaşkanının teklifi, Hâkimler Yüksek Kurulunun olumlu görüşü ve Federal Konseyin onayı ile belirlenmektedir. Başkanlık Divanında toplam 13 hâkimin bulunmasıyla birlikte, temel görevi, içtihat birliği ve hukuka uygunluğu sağlamak amacıyla kesinleşmiş mahkeme kararlarını karar düzeltme yoluyla incelemektir. Ayrıca Başkanlık Divanının, dava kurulları arasında koordinasyonu sağlamak, Yüksek Mahkeme üyelerinin mal beyanlarını kontrolünün nasıl denetleneceğine ilişkin usulü belirlemek şeklinde idari görevleri de bulunmaktadır (Abdullahzade ve diğerleri, 2019:85-86).

Yüksek Mahkemenin İstinaf Kurulu ise, başkan, başkan vekili ve 10 üye olmak üzere toplam 12 üyeden oluşmaktadır. Yüksek Mahkeme başkanı, İstinaf Kurulu başkanını, başkan vekilini ve üyelerini Genel Kurula seçilmeleri için öneride bulunmaktadır. Genel Kurulda oylama sonucu çoğunluğun oyunu alan adaylar seçilmiş olmaktadır. İstinaf Kurulu üyelerinin görev süreleri beş yıldır. Kurulun görevleri

arasında, Yüksek Mahkeme dava kurullarının ilk derece mahkemesi olarak bakmış olduğu davalarda verilen kararlara karşı yapılan istinaf başvurularını karara bağlamak, yetkisi dâhilinde olan davalarda yeni gelişmelerin ortaya çıkması durumunda incelemek, görülmekte olan bir davada uygulanan kanunların anayasaya aykırı olduğu gerekçesiyle Anayasa Mahkemesine başvurmak şeklinde görevleri bulunmaktadır (05.02.2014 tarih ve 3 sayılı Federal Anayasal Kanun, Md. 8). Yüksek Mahkeme Disiplin Kurulu, bir başkan ve 6 üyeden oluşmaktadır. Disiplin Kurulunun başkanı aynı zamanda Yüksek Mahkeme başkanının vekilidir. Disiplin Kurulunun başkanı ve üyeleri Yüksek Mahkeme başkanının önerisi üzerine Genel Kurul tarafından üç yıllık görev süresi için gizli oylama usulü ile seçilmektedir. Disiplin Kurulunun temel görevi, Yüksek Hâkimler Kurulunun ve federe birimlerin hâkimler kurulunun, hâkimler hakkında vermiş olduğu disiplin cezalarını ve terfi işlemlerine yönelik verilen kararlara karşı itiraz edilmesi üzerine incelemektir (05.02.2014 tarih ve 3 sayılı Federal Anayasal Kanun, Md. 11/1).

Yüksek Mahkemenin Dava Kurulları, dava kurullarının başkanı olan Yüksek Mahkemenin başkan vekilleri ve bu ilgili dava kurulunun hâkimlerinden oluşmaktadır. Yüksek Mahkemenin yukarıda da belirtildiği gibi, idari dava kurulu, medeni dava kurulu, ceza dava kurulu, ekonomik uyuşmazlıklar dava kurulu ve askeri dava kurulu bulunmaktadır. İlk derece mahkemesi olarak Yüksek Mahkemenin görevleri arasında sayılan davalar, ilgili dava kurullarında görülmektedir. Dava Kurulları ilk derece mahkeme olarak görev yapmasının yanı sıra, kanunlara uygun olarak, istinaf ve temyiz mahkemesi olarak da görev yapmaktadır (Abdullahzade ve diğerleri, 2019:84). Dava Kurullarını oluşturarak üyelerini atama görevi Yüksek Mahkemenin başkanına aittir. Dava Kurullarının başkanları yine Yüksek Mahkemenin başkanı tarafından atanmasıyla birlikte, başkan ve üyelerin görev süreleri üç yıldır. Süresi dolan Dava Kurulu üyelerinin tekrar atanmaları mümkündür.

Görüldüğü gibi Rusya Federasyonu Yüksek Mahkemesi, federasyonda bulunan medeni, idari, cezai, ticari, askeri mahkemelerin en tepesinde yer almaktadır. Yüksek Mahkeme bazı federal kanunlarla belirtilen davalara ilk derece mahkemesi olarak bakarken, esasen genel mahkemelerin kararlarına ilişkin istinaf, temyiz ve karar düzeltme mahkemesidir. Yüksek Mahkeme bu yetkilerinin yanı sıra yetki alanında bulunan mahkemelerin denetleme görevini de yerine getirmektedir. Yüksek Mahkemenin kararları kesin olup, bağlayıcı niteliğindedir. Belirtmek gerekir ki, Yüksek Mahkemenin yukarıda sayılan görev ve yetkilerinin yanı sıra federal kanunlarla verilen çok sayıda diğer görevleri de bulunmaktadır.

Rusya Federasyonu Prokuraturası (Savcılığı)

Rusya Federasyonu prokuraturasının (savcılığının) geçmişi Rus İmparatorluğuna kadar uzanmaktadır. Prokuratura, SSCB döneminde de varlığını sürdüren ve bu dönemde önemli derecede gelişen ve SSCB'nin dağılması sonucunda Rusya'ya miras kalan bir organdır. Prokuratura her ne kadar anayasanın yargı bölümünde düzenlenmiş olsa da bu organ ne yargıya ne yasamaya ne de yürütmeye bağlı bir kurumdur. Prokuraturanın yargı bölümünde düzenlenmesinin sebebi, yargı ile bağlantılı bir organ olmasından ileri gelmektedir. Çünkü prokuraturanın da temel görevi, anayasanın, kanunların ve insan hak ve özgürlüklerinin uygulanması ve korunmasıdır. Ayrıca prokuratura kanuniliğin, insan hak ve özgürlüklerinin, kamu menfaatlerinin garantörü olarak da görülmektedir (Özyurt, 2019:172). Rusya Federasyonu anayasanın 129. maddesi, prokuraturanın teşkilat yapısını ve yetkisine ilişkin genel düzenlemeleri içermektedir. Detaylı hükümler ise, 17.01.1992 tarih ve 2202-1 sayılı Rusya Federasyonu Prokuraturası Hakkında Federal Kanun ile düzenlenmiştir.

Rusya Federasyonu prokuraturası federal düzeyde, merkezi olarak teşkilatlanmış bir yapıdadır. Bu yapının en tepesinde Rusya Federasyonu genel prokuraturası bulunmaktadır. Federasyon genel prokuraturasının başsavcısı, cumhurbaşkanının önerisi üzerine Federasyon Konseyi tarafından beş yıllık görev süresi için atanmaktadır (Никулин, 2012:262). Federasyon genel prokuraturasının başsavcısının birinci yardımcısı ile yardımcıları bulunmaktadır. Bunların göreve gelişi, genel prokuratura başsavcısının önerisi, Federasyon Konseyinin görüşü ve cumhurbaşkanının ataması şeklinde gerçekleşmektedir. Genel prokuraturanın altında, her bir federe birimin ayrı prokuraturaları, özel yetkili prokuraturalar (belli bir konu üzerine), askeri prokuraturalar, garnizon prokuraturaları, şehir prokuraturaları, ilçe prokuraturaları gibi çeşitli bölge ve konulara göre görev yapan prokuraturalar bulunmaktadır (Глотов ve Фомиченко, 2011:377). Sayılan bu prokuraturalarının bazılarını atamalar doğrudan genel prokuratura başsavcısı tarafından yapılırken, bazılarını genel prokuratura başsavcısının önerisi üzerine, Federasyon Konseyinin görüşü alındıktan sonra cumhurbaşkanı tarafından atanmaktadır.

Prokuraturanın temel görevi ifade edildiği üzere, anayasa ve federal kanunların uygulanmasını sağlamaktır. Ayrıca insan hak ve özgürlüklerinin korunması, federasyonda bulunan federal bakanlıkların, federal düzeydeki diğer organların, federe birimlerin organlarının, yerel yönetimlerin, özel organizasyonların, kamu ve özel kurumlarda görev ifa eden kişilerin, soruşturma yürüten güvenlik organlarının ve federal kanunla sayılan çok sayıda kurum ve kişilerin denetimini sağlamak şeklinde de görevleri bulunmaktadır (Глотов ve Фомиченко, 2011:375). Bununla birlikte belirtmek gerekir ki, hakları ihlal edilen bireylerin prokuraturalara başvurmaları mümkündür. Prokuratura, kişilerden gelen

şikâyet üzerine bir ön denetimi gerçekleştirmekte ve şikâyetin araştırılmasının uygun olduğuna kanaat getirilmesi durumunda da geniş kapsamlı soruşturma yapılmaktadır. Prokuraturanın geniş araştırma ve soruşturma yetkisi bulunduğundan, açılan soruşturmalar ayrıntılı bir şekilde gerçekleştirilmektedir. Bireylerin prokuraturalara başvuruları ihtiyaridir. Zira kişiler hakları ihlal edildiği gerekçesiyle mahkemelere de başvurabilirler. Ancak muhtelif sebepler ile mahkeme yoluna gitmeyen bireyler, prokuraturaya başvurarak, hak ihlallerinin giderilmesini bu organ üzerinden de gerçekleştirebilmektedirler (Özyurt, 2019:173-174). Prokuratura kendisine tanınan yetkileri ve yapmakla yükümlü olduğu görevleri yerine getirirken, hiçbir kurum ve kuruluşa bağlı değildir. Bu organa hiçbir kurum veya kişi emir ve talimat vermemektedir. Prokuratura araştırmakta ve soruşturmakta olduğu organ ve kişilerden her türlü belge ve bilgileri talep edebilmekte, gerektiğinde sorguya çekebilmektedir.

Araştırma ve soruşturma sonucunda, bir kanunun ihlali veya uygulanmasının ihmali kanaatine varılması durumunda prokuratura bir “protesto (kararın veya fiilin iptal edilmesi yönünde bir uyarı)” düzenleyebileceği gibi, soruşturmayı mahkemeye de taşıyabilmektedir. Soruşturma kapsamında prokuratura tarafından soruşturma yürütülen kurum veya kişilere protesto gönderilmesi durumunda ilgililer gecikmeden protestoyu değerlendirmeleri ve sonucunu prokuraturaya göndermeleri gerekmektedir (Черепанов, 2012:390). Aksi durumda prokuratura, ilgili konuyu mahkemeye taşıyarak ilgililer hakkında yargı sürecini başlatabilmektedir. Prokuraturanın, kanunların ve diğer norm düzenlemelerin iyileştirilmesi adına yasama organına veya yasa teklif etme hakkı olan organlara kanunların ya da diğer norm düzenlemelerin değiştirilmesi, bazı hususların eklenmesi yahut iptal edilmesi yönünde öneri sunma yetkisi bulunmaktadır (Авакьян, 2014:725). Genel prokuraturanın başsavcısı ya da görevlendireceği kişilerin gerek yasama oturumlarına gerekse yüksek mahkemelerin genel kurullarına davet üzerine katılma yetkileri bulunmaktadır. Rusya Federasyonu genel prokuraturasının başsavcısı, her yıl düzenli olarak Federal Meclisin her iki kanadı ile cumhurbaşkanına, kanuniliğin ve kamu düzeninin durumu ile ilgili olarak rapor sunmaktadır (Черепанов, 2012:388). Başsavcı, raporları sunuş sırasında, gelen sorulara cevap vermekte ve o yıl içerisindeki prokuraturanın faaliyetlerine ilişkin ayrıntılı açıklamalar yapmaktadır. Prokuratura bu şekilde yılda bir kez sunum gerçekleştirmekle bilgi akışı sağlamamaktadır. Ayrıca yıl boyunca düzenli olarak denetimlerle ilgili bilgi akışı sağlamak, bunlara ilişkin olarak da meclis gerek görülmesi halinde soruşturma açabilmektedir (Özyurt, 2019:173).

Görüldüğü gibi, Rusya Federasyonu prokuraturasının anayasanın, kanunların ve insan hak ve özgürlüklerinin uygulanmasında ve korunmasında önemli görevi bulunmaktadır. Rusya Federasyonu prokuraturası anayasada düzenlenen ve önemli yetkilerle donatılan bir organdır. Prokuratura kanunlardan aldığı yetkiye dayanarak, kamu ve özel organları ve bu organlarda görev yapan kişileri denetleyebilmekte ve gerek görülmesi halinde bir uyarı (protesto) vererek kanunların sınırları içerisine çekebilmektedir. Prokuraturanın, sadece denetleme ve uyarı verme yetkisi değil aynı zamanda kapsamlı araştırma ve soruşturma neticesinde ilgili konuyu mahkemeye taşıyarak gerekli müdahalelerin yapılmasını da temin etmektedir. Rusya Federasyonu prokuraturası bireylerin kolay ve doğrudan başvurabilmeleri sayesinde, anayasa ve kanunların uygulanmasının sağlanmasının yanı sıra insanların hak ve özgürlüklerinin de korunmasında önemli bir rol oynamaktadır.

SONUÇ

Çalışmada ayrıntılı bir şekilde hükümet sistemi incelenen, SSCB'nin dağılmasıyla egemen bir devlete dönüşen Rusya'da; son yıllarda demokratik devlet, açılım, piyasa ekonomisi gibi söylemler etkili olmuş ve bu durum ister istemez ülkenin hükümet sisteminin de yeniden şekillenmesine yol açmıştır. Yetmiş yıla yakın süre sosyalist rejimle yönetilen Rusya, 1993 yılında yeni anayasasını kabul ederken, başkanın çok sayıda ve önemli yetkileri bulunan yarı-başkanlık hükümet sistemini benimsemiştir. Rusya'nın 1993 anayasasının uygulanmaya konulmasıyla uzun yıllar boyunca hükümet sistemi konusu üzerinde çeşitli tartışmalar yaşanmış ve 2020 yılında Rusya anayasasında köklü değişiklikler yapılarak hükümet sistemini etkiler nitelikte yenilikler getirilmiştir. Kabul edilen anayasa değişikliği ile ülkedeki sistem tamamen değişmemiş olsa da devlet başkanının konumu ve yetkileri güçlendirilmiş, yasamanın yetkileri yeniden düzenlenmiş, hükümet üyeleri ile diğer devlet organlarının statülerinde kapsamlı değişiklikler yapılmıştır. Son düzenlemeler neticesinde Rusya'nın yarı-başkanlık hükümet sisteminde yasama organı, biri federe birimler ile federasyonu temsil eden, diğeri tüm halkı temsil eden çift kanatlı bir yapıdan meydana gelmektedir. Yürütme organı, güçlü yetkilere sahip cumhurbaşkanı ile hükümetten oluşmaktadır. İlgili sistemde cumhurbaşkanı doğrudan halk tarafından seçilirken, hükümetin başı olan başbakan, yasama organının onayı ile cumhurbaşkanı tarafından atanmaktadır. Cumhurbaşkanının yasamaya karşı herhangi bir siyasi sorumluluğu bulunmazken, hükümetin siyasi sorumluluğu bulunmaktadır. Bu sistemde güvenoyu mekanizmasına rastlanmaktadır. Yürütme organının düzenleyici işlem yapma ve kanun teklifi verme yetkisi bulunmaktadır. Bakanların atanmasında yasamanın onayı/görüşü gerekmektedir. Yasama organının hükümete güvensizlik oyu verme ve yürütmenin de yasamayı feshetme yetkisi bulunmaktadır. Bu bağlamda Rusya'nın hükümet sistemi değerlendirildiğinde

karmaşık bir yapı arz ettiği söylenebilir. Zira ilgili sistem hem parlamenter hem de başkanlık hükümet sistemlerinin ortak özelliklerini bir arada taşımaktadır.

Doktrinde Rusya'nın hükümet sisteminin parlamenter sistem olmadığı yönünde görüş birliği bulunsa da ilgili sistemi "başkanlık" ve hatta "süper başkanlık" bir sistem olarak nitelendiren çalışmalar bulunmaktadır. Bu husus, Rusya anayasasının devlet başkanına tanıdığı görev ve yetkilerden ileri gelmekte olduğu söylenebilir, çünkü gerçekten de anayasa, devlet başkanını hem yasamanın hem de yürütmenin dışında ayrı bir bölümde düzenlemekte ve çok önemli yetkilerle donatmaktadır. Bununla birlikte, devlet başkanına organlar arasında hakemlik rolünün verilmesi ve başkanı merkezi bir konuma oturtulması sistem içinde onu önemli bir görünüm noktasına taşımaktadır. Dolayısı ile pratiklere ve başkanın merkezi konumuna bakılarak Rusya'nın hükümet sistemi her ne kadar başkanlık veya süper başkanlık olarak adlandırılmaya çalışılsa da anayasa tarafından getirilen düzen ve yasama ile yürütmenin ilişkileri, Rusya'nın hükümet sistemini yarı-başkanlık veya yarı-başkanlık hükümet sisteminin kendine özgü özellikleri ile bir türevi olarak nitelendirilebileceği görülmektedir.

Bu görüşü pekiştirmek adına Rusya'da oluşturulan hükümet sisteminin özelliklerine bakıldığında da başkanlık sisteminden çok farklı yönlerinin bulunduğu görülmektedir. Çünkü başkanlık sisteminin aksine, Rusya'nın hükümet sisteminde, yasama organının yürütmeye güvensizlik oyu verme yetkisi bulunmaktadır. Ayrıca yürütme organı da yasamanın görevlerine son verebilmektedir. Yine yürütme organı, çift kanattan meydana gelmekte ve hükümet görev yaptığı süre boyunca siyasi olarak yasamaya karşı sorumluluk taşımaktadır. Oysa başkanlık sisteminde yasama ile yürütmenin kesin olarak ayrılığı söz konusudur. Bununla birlikte, başkanlık sistemlerinde yasama ile yürütme organlarının birbirlerinin işlerine müdahale etmemeleri kesin bir çizgi ile belirtilmektedir. Rusya'da ise, yürütmeye hukuksal boşlukları doldurması için düzenleyici işlemler yapma ve yasama organına kanun önerisinde bulunma yetkisi verilmektedir. Rusya'nın hükümet sisteminin bu temel özellikleri göz önüne alındığında ilgili sistemi başkanlık olarak adlandırmak çok güçtür. Çünkü sistemin özellikleri ve yukarıdaki bölümlerde incelendiği üzere anayasanın getirmiş olduğu yasama ile yürütmenin göreve gelişi, aralarındaki ilişkileri ve yetkileri bize ilgili sistemi yarı-başkanlık sistemine daha yakın olduğunu göstermektedir. Zira Duverger, bir sistemin yarı-başkanlık sistemi olarak nitelendirilebilmesi için, o sistemde devlet başkanının halk tarafından seçilmesi gerektiğini, önemli yetkilere sahip olması gerektiğini ve yürütme yetkisini devlet başkanı ile paylaşan ve parlamentonun güvenine dayanan hükümetin bulunması gerektiğini ileri sürmüştür (1996:69). Bu bağlamda, Rusya'nın hükümet sistemi Duverger'in sıraladığı özelliklere sahip olması dolayısı ile yarı-başkanlık bir sistem veya yarı-başkanlık sisteminin kendine özgü özellikleriyle bir türevi olduğu ifade edilebilir.

Yazarlık Katkısı

Araştırmanın yazarlık katkısı birinci yazar %40, ikinci yazar %60 şeklindedir.

Etik Kurul Beyanı

Bu araştırma için etik kurul izni gerekmemektedir.

KAYNAKÇA

- Abdullahzade, C., Hüseyinoğlu, E. & Erdem, M. (2019). Rusya Federasyonu Yargı Sistemi. *Ankara Barosu Dergisi*, 77(2), 73-147.
- Abdullayev, N. (2008). Demokratikleşme Sorunsalı Çerçevesinde Rusya'da Hükümet Şekli Üzerine, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ağır, O. (2014). Rusya Federasyonu'nda Yürütmenin Konumu ve Otoriterleşme, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Malatya: İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akhundova, J. (2014). *Karşılaştırmalı Kamu Yönetimi Reformları Türkiye ve Rusya Örneği*. Bursa: Ekin Yayıncılık.
- Duverger, M. (1996). *Yeni Bir Siyasal Sistem Modeli: Yarı Başkanlık Hükümeti, Devlet ve Hukuk Üzerine Yazılar (Derleyen: Turhan, M.)*. Ankara: Gündoğan Yayınları.
- Erdem, K. (2017). Yarı-Başkanlık ya da Süper Başkanlık: Rusya Federasyonu Örneği. (Editör): Gökçimen, S., *Karşılaştırmalı Hükümet Sistemleri: Yarı-Başkanlık Sistemi (Fransa, Polonya ve Rusya Örnekleri)*, (2. Baskı), TBMM Araştırma Hizmetleri Başkanlığı Yayınları, Ankara: TBMM Basımevi, 185-236.
- İnternet:

- İnternet: <http://duma.gov.ru/duma/about/regulations/> Регламент Государственной Думы, Принят постановлением Государственной Думы Федерального Собрания Российской Федерации от 22 января 1998 года N 2134-II ГД, (22 Ocak 1998 tarih ve 2134-II sayılı Rusya Federasyonu Federal Meclis Devlet Duması İçtüzüğü) adresinden 20.11.2022 tarihinde erişilmiştir.
- İnternet: <http://kremlin.ru/acts/constitution> Конституция Российской Федерации, Принята всенародным голосованием 12 декабря 1993 года. (12 Aralık 1993 tarihinde kabul edilen Rusya Federasyonu Anayasası) adresinden 01.08.2022 tarihinde erişilmiştir.
- İnternet: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_145996/ Федеральный закон О парламентском контроле от 07.05.2013 N 77-ФЗ (07.05.2013 tarih ve 77 sayılı Parlamento Kontrolü Hakkında Federal Kanun) adresinden 01.10.2022 tarihinde erişilmiştir.
- İnternet: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_158641/ Федеральный конституционный закон О Верховном Суде Российской Федерации от 05.02.2014 N 3-ФКЗ (05.02.2014 tarih ve 3 sayılı Rusya Federasyonu Yüksek Mahkemesi Hakkında Federal Anayasal Kanun) adresinden 05.02.2023 tarihinde erişilmiştir.
- İnternet: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_159349/ Федеральный закон О выборах депутатов Государственной Думы Федерального Собрания Российской Федерации от 22.02.2014 N 20-ФЗ (22.02.2014- 20 sayılı Rusya Federasyonu Federal Meclisi Devlet Duması Milletvekili Seçimi Hakkındaki Federal Kanun) adresinden 13.11.2022 tarihinde erişilmiştir.
- İnternet: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_366950/ Федеральный конституционный закон О Правительстве Российской Федерации от 06.11.2020 N 4-ФКЗ (06.11.2020 tarih ve 4 sayılı Rusya Federasyonu Hükümeti Hakkında Federal Anayasal Kanun) adresinden 09.01.2023 tarihinde erişilmiştir.
- İnternet: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_40445/ Федеральный закон О выборах Президента Российской Федерации от 10.01.2003 N 19-ФЗ (10.01.2003 tarih ve 19 sayılı Rusya Federasyonu Cumhurbaşkanı Seçimi Hakkında Federal Kanun) adresinden 12.12.2022 tarihinde erişilmiştir.
- İnternet: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_4172/ Федеральный конституционный закон О Конституционном Суде Российской Федерации от 21.07.1994 N 1-ФКЗ (21.07.1994 tarih ve 1 sayılı Rusya Federasyonu Anayasa Mahkemesi Hakkında Federal Anayasal Kanun) adresinden 29.01.2023 tarihinde erişilmiştir.
- İnternet: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_57347/ Федеральный закон О парламентском расследовании Федерального Собрания Российской Федерации от 27.12.2005 N 196-ФЗ (27.12.2005 tarih ve 196 sayılı Rusya Federasyonu Federal Meclisin Parlamento Soruşturması Hakkında Federal Kanun) adresinden 09.10.2022 tarihinde erişilmiştir.
- İnternet: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_648/ Закон Российской Федерации О статусе судей в Российской Федерации от 26.06.1992 N 3132-1 (26.06.1992 tarih ve 3132-1 sayılı Rusya Federasyonu Hâkimlerin Statüsü Hakkında Kanun) adresinden 16.02.2023 tarihinde erişilmiştir.
- İnternet: <http://www.kremlin.ru/acts/bank/46238> Федеральный закон О порядке формирования Совета Федерации Федерального Собрания Российской Федерации от 22.12.2020 года N 439-ФЗ, (22.12.2020 tarih ve 439 sayılı Rusya Federasyonu Federal Meclisi Federasyon Konseyinin Oluşumu Hakkında Federal Kanun) adresinden 06.09.2022 tarihinde erişilmiştir.
- İnternet: https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_262/ Федеральный закон О прокуратуре Российской Федерации от 17.01.1992 N 2202-1 (17.01.1992 tarih ve 2202-1 sayılı Rusya Federasyonu Prokuraturası Hakkında Federal Kanun) adresinden 08.03.2023 tarihinde erişilmiştir.
- Küçük, A. (2013). *Anayasa Hukuku*. (3. Baskı). Ankara: Orion Kitabevi.
- McCormick, J. (2020). *Karşılaştırmalı Siyaset ve Yönetim Sistemleri*. (Çeviren: Musa Ceylan). Ankara: Felix Kitap.
- Özyurt, D. (2019). *Rusya Federasyonu Anayasal Düzeninde Devlet Başkanının Konumu ve Fonksiyonu*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şen, İ. G. (2004). *Rusya Federasyonu Siyasal Sistemi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yay. No: 1552.
- Авакьян, С. А. (2014). *Конституционное право России*, Том-1, (5-е Издание), Москва: Издательство «Норма ИНФРА-М».
- Авакьян, С. А. (2014). *Конституционное право России*, Том-2, (5-е Издание), Москва: Издательство «Норма ИНФРА-М».
- Алешкова, И. А. и Марокко, Н. А. (2014). Правительство РФ. (Под редакцией): Умновой, И. А. и Алешковой, И. А., *Конституционное право Российской Федерации*, Москва: ООО «Атлант-С», 326-338.

-
- Алешкова, И. А. и Марокко, Н. А. (2014). Федеральное Собрание РФ. (Под редакцией): Умновой, И. А. и Алешковой, И. А., *Конституционное право Российской Федерации*, Москва: ООО «Атлант-С», 285-306.
- Баглай, М. В. (2007). *Конституционное право Российской Федерации*, (6-е Издание), Москва: «Издательство Норма».
- Видяйкин, И. Е. и Любушкин, В. А. (2014). Форма Правления Современной России. *Научный журнал: Огарёв-Online*, 11 (25), 1-5.
- Гарифуллина, А. Р. (2019). Федеральная Собрание Российской Федерации. (Авторы): Богдановская, В. А., Гадельшина, Л. И., Гарифуллина, А. Р., и Курманов, М. М. *Конституционное право России: Учебное пособие (в схемах, таблицах и определениях)*, Москва: Российский Государственный Университет Правосудия, 173-189.
- Глотов, С. А. и Фомиченко, М. П. (2011). *Конституционное право*, Москва: Типография Международного Юридического Института.
- Марокко, Н. А. и Алешкова, И. А. (2014). Судебная власть в Российской Федерации. (Под редакцией): Умновой, И. А. и Алешковой, И. А., *Конституционное право Российской Федерации*, Москва: ООО «Атлант-С», 339-361.
- Мифтахов, Р. Л. (2019). Президент Российской Федерации. (Авторы): Богдановская, В. А., Гадельшина, Л. И., Гарифуллина, А. Р., и Курманов, М. М. *Конституционное право России: Учебное пособие (в схемах, таблицах и определениях)*, Москва: Российский Государственный Университет Правосудия, 167-172.
- Никулин, В. В. (2012). *Конституционное право Российской Федерации*. Тамбов: Издательство ФГБОУ ВПО «ТГТУ».
- Черепанов, В. А. (2012). *Конституционное право России*, Ставропольск: Издательство Ставропольского Государственного Аграрного Университета «АГРУС».
- Юсубов, Э. С. и Макарецев, А. А. (2015). *Конституционное право России*, Том - 2, Томск: «Издательский Дом Томского Государственного Университета».
-

